

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 117. ÉVFOLYAMA

1982. MÁJUS • XXXI. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

TARTALOM

ERDÉSZETI ÉS FAIPARI TUDOMÁNYOS ÜLÉS

Tamásy István a.ks.: Elnöki megnyitó — — — — —	189
Dr. Soós Gábor: Az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar hosszú távú fejlesztése — — —	193
Keresztési Béla a.ks.: A kutatás a távlati fejlesztés szolgálatában — — —	202
Dr. Gál János: Az oktatás és a szakképzés összehangolása a távlati fejlesztéssel — — —	209
Dr. Majer Antal: Természetszerű erdeink jelentősége és jövője — — —	210
Dr. Járó Zoltán: Az ökológiai potenciál hasznosítása az erdőgazdaságban — — —	212
Dr. Bondor Antal: A nemesítés szerepe a jövő erdőgazdaságában — — —	215
Dr. Sali Emil, dr. Csontos Gyula: Az erdőrendezés szerepe a távlati fejlesztésben — — —	217
Dr. Solymos Rezső: Fatermesztési modellek szerepe a távlati fejlesztésben — — —	220
Dr. Váradi Géza: A szervezés helyzete és feladatai a fagazdaságban — — —	222
Dr. Káldy József: A kitermelhető fatömeg realizálásának műszaki feltételei — — —	225
Hartmann Tibor: A hazai fa jobb és takarékosabb hasznosításának feltételei — — —	228
Dr. Tóth Sándor: Az erdőgazdálkodás és a vadgazdálkodás összehangolt távlati fejlesztése — —	229
Dr. Rácz Antal: A hazai erdők vadeltartó képességének megfelelő vadállomány kialakítása —	230
Dr. Szepesi László: Az ezredforduló várható erdőgazdasági géprendszerei — — —	231
Az üléssorozat további előadásai — — — — —	233

Címkép: Tavasz a Duna-kanyarban

A hátlapon: Az MTA alapítójának emlékműve a székház előtt (Fotó: ERTI, Michalovszky I. felvételei)

СОДЕРЖАНИЕ

Тамашы И.: Вступительное слово председателя на научной сессии по лесному хозяйству и деревооб-	189
рабатывающей промышленности	
Д-р Шоу Г.: Дальнее развитие лесного хозяйства и деревообрабатывающей промышленности	193
Керестеши Б.: Исследования на службе перспективного развития	202
Д-р Гал Я.: Согласование обучения и подготовки квалифицированных кадров с перспективным раз-	
витием	209
Д-р Майер А.: Значение и будущее естественных лесов Венгрии	210
Д-р Яро З.: Использование экологического потенциала в лесном хозяйстве	212
Д-р Бондор А.: Роль селекции в лесном хозяйстве будущего	215
Д-р Шали Е., д-р Чонтош Дб.: Роль лесоустройства в перспективном развитии	217
Д-р Шольмош Р.: Роль моделей по лесовыращиванию в лесном хозяйстве будущего	220
Д-р Варади Г.: Положение и задачи организации в перспективном развитии	222
Д-р Калди И.: Технические условия реализации заготовливаемой массы древесины	225
Хартман Т.: Лучшее и более экономное использование древесины в Венгрии	228
Д-р Том Ш.: Согласованное перспективное развитие лесного и охотничьего хозяйства	229
Д-р Рац А.: Создание численности дичи в соответствии с кормовой продуктивностью лесов	230
Д-р Сепеси Л.: Лесохозяйственные машины, ожидаемые к концу тысячелетия	231

CONTENTS

Tamásy I.: The chairman's opening speech at the session on the progress in forestry and wood processing	189
industry	
Soós G.: Long-term development in the forestry and wood processing industry	193
Keresztési B.: Research work in the service of the perspective development of practical forestry	202
Gál J.: Adaptation of forestry education to the perspective development endeavours of forest manage-	
ment	209
Majer A.: Importance and future of forests preserved in nature-like condition	210
Járó Z.: Utilization of the ecologic potential in the Hungarian forests	212
Bondor A.: The role of forest tree breeding in the future forestry	215
Sali E.—Csontos Gy.: Importance of the forest survey for the perspective development of forestry	217
Solymos R.: The role of timber growing models in the perspective development of forest management	220
Váradi G.: Tasks and present situation of business organization in the frame of timber management	222
Káldy J.: Technical preconditions necessary for the utilization of exploitable timber resources	225
Hartman T.: Improved utilization of home wood resources with a more favourable economic result	228
Tóth S.: Development principles for a co-ordinated perspective forest and game management	229
Rácz A.: Game number regulation with respect to the game holding capacity of forests	230
Szepesi L.: Prognostized machines by the end of the millennium	231

AZ ERDŐ

Az Országos Erdészeti Egyesület kiadványa. Szerkeszti: dr. Solymos Rezső. A szerkesztőség címe: Budapest, II., Frankel Leó u. 44. Levélcím: Budapest, Pf.: 17., 1277. Kiadja: a Lapkiadó Vállalat, Budapest, Lenin krt. 9–11. Levélcím: Budapest, Pf.: 223., 1906. Felelős kiadó: Siklósi Norbert. Kapják: az Országos Erdészeti Egyesület tagjai, előfizethető még: a Posta Központi Hírlapiroda (Budapest, József nádor tér 1., 1900) és a lapterjesztéssel foglalkozó egyes postahivatalok útján. Előfizetési díj egy évre: 120.— Ft, félévre: 60.— Ft, egyes szám ára: 10.— Ft. Külföldön terjeszti: a „Kultúra” Könyv- és Hírlap-Külkereskedelmi Vállalat (Budapest, Pf.: 149. H-1389). Az évi előfizetés ára: 7 dollár.

Révai Nyomda, Egri Gyáregység, Eger. 82. 1097. Felelős vezető: Vilcsék János.

Index: 25 208

HU ISSN 0014—0031

ERDÉSZETI ÉS FAIPARI TUDOMÁNYOS ÜLÉS

BUDAPEST, 1982. FEBRUÁR 24—25.

A MÉM szakoktatási és kutatási főosztálya, Erdészeti és Faipari Hivatala (EFH), az MTA—MÉM erdészeti bizottsága, valamint az Országos Erdészeti Egyesület és a Faipari Tudományos Egyesület, az Erdészeti Tudományos Intézet (ERTI), a Faipari Kutatóintézet (FKI), az Erdészeti és Faipari Egyetem (EFE), a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Vadbiológiai Kutatóállomása (VKA), valamint a MÉM Erdőrendezési Szolgálat (ERSZ) közreműködésével rendezte meg immár hagyományos tudományos ülésszakát. Ötszáz főnyi szakközönség hallgatta és vitatta meg az Akadémia helyiségeiben a plenáris és hét szekcióba sorolt előadásokat.

A még nagyobb nyilvánosság érdekében az általános jellegű előadásokat teljes szöveggel közöljük, a szélesebb körű érdeklődésre számot tartókat a lapterjedelemhez szabott rövidítéssel, a speciális érdekűeket pedig csupán címeikkel adjuk közre. Ezek teljes szövege a megjelölt intézményekben áll az érdeklődők rendelkezésére.

A tudományos ülésszak teljes anyagát az MTA Agrártudományok Osztályának Közleményeiben tervezik közzé tenni.

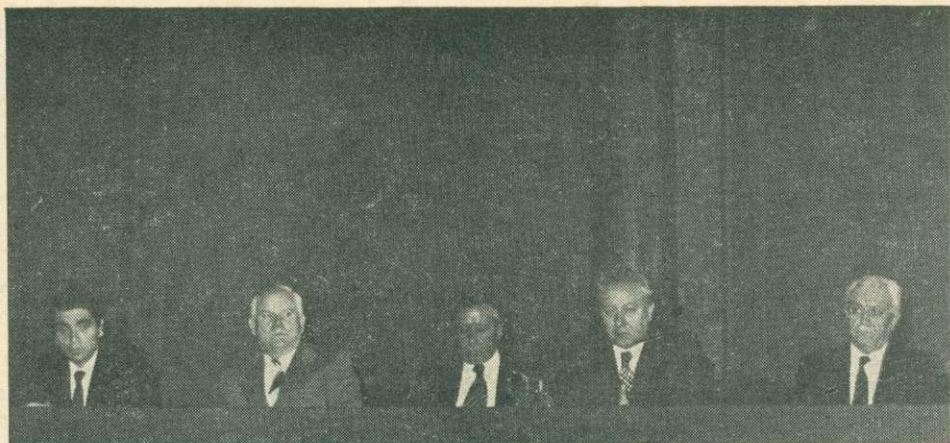
TAMÁSSY ISTVÁN *akadémikus:*

Elnöki megnyitó

Köszöntöm az immár hagyományossá vált erdészeti és faipari tudományos ülés valamennyi résztvevőjét. Legutóbb 1980-ban rendeztünk itt, az Akadémián hasonló ülést, amikor az erdészeti, a vadászati és a faipari kutatóhelyek ismertették azokat az eredményeket, melyeket a VI. ötéves terv szolgálatába kívántak állítani. De már ezen az ülésen is sokoldalúan tapasztalható volt a kutatási eredmények realizálására való közös törekvés.

A mostani ülés kiemelkedő fontosságú, hiszen a célja az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar 2000-ig szóló, hosszú távú fejlesztési koncepciójának, valamint az ezt megalapozó kutatási eredményeknek és feladatoknak az ismertetése és megvitatása. A ma délelőtti plenáris ülést szekcióülések követik, melyeken a kutató- és oktatóintézmények elsősorban a gyakorlatba bevezethető eredményeiket mutatják be és vitatják meg az erdőgazdaságok, a vadgazdaságok és a faipari vállalatok szakembereivel.

A mostani világméretű nyersanyagválság idején a mi, nyersanyagokban viszonylag szegény országunkban különösen nagy gondot kell fordítani a rendelkezésünkre álló ilyen anyagokra. Hála a felszabadulás utáni évtizedek nagy erdőtelepítéseinek, ma már jelentős erdővagyonnal, élőfakészlettel rendelkezünk, aminek célszerű hasznosítása népgazdasági vonatkozásban is számottevő

Az elnökség: Dr. Váradi Géza, dr. Gál János, Keresztesi Béla akadémikus, Láng István akadémikus, Somos András akadémikus

eredményeket hozhat. Az erdészeti és faipari kutatás ezt szem előtt tartva végzi munkáját, s igyekszik szolgálni — a gyakorlat szakembereivel együtt — az ágazatfejlesztés ügyét.

Az Akadémia agrártudományok osztálya részéről a továbbiakban az erdészeti és faipari kutatás helyzetét szeretném vázlatosan áttekinteni. Erre elsősorban az MTA—MÉM közös tudományos bizottságának, az erdészeti bizottságnak a tevékenységén keresztül van lehetőségem.

Az erdészeti bizottság feladatát 1980 óta a korábbi MTA erdészeti bizottság, valamint a MÉM erdészeti és faipari ágazati kutatások tanácsa egyesített feladatköre képezi. Az Akadémia és a MÉM együttműködése ezen a bizottságon keresztül jól elősegítheti a különböző intézményekben folyó kutatások koordinálását és az elért eredmények széles körű és az eddigieknél gyorsabb gyakorlati alkalmazását.

Az erdészeti bizottság a MÉM és az MTA agrártudományok osztálya közös elképzelése alapján 1980 őszén alakult újjá, tagjai között ott vannak az erdészet, a vadászat és a faipar minisztériumi képviselői is. A létrehozott kilenc albizottság felöleli ezen fontos népgazdasági ágazat valamennyi jelentős szakterületét. Ezekben az albizottságokban módja van a szakma tudományos minősítéssel rendelkező, mintegy száz dolgozójának a legfontosabb kutatási és fejlesztési kérdések kimunkálásában való közreműködésre, illetve azok mozgósítására a fenti célok megvalósításában. A VI. ötéves tervidőszakra az erdészeti bizottság átfogó munkatervet készített. Ebben szerepelnek az ágazatfejlesztést szolgáló legfontosabb közép- és hosszú távú kutatások, ezek metodikai kérdései, valamint az elért eredmények megvitatása, legújabb nemzetközi eredmények hazai nyelvre, viszonyokra történő lefordítása és ajánlások kidolgozása az ágazatvezetés számára. Célul tűzték ki ágazati tudományági helyzetelemzés kidolgozását is. Reméljük, hogy ezzel együtt elemzik az erdészeti alapkutatás helyzetét és problémáit, valamint a közgazdasági ágazati kutatások fejlesztési lehetőségét is.

Örvendek, hogy a bizottság rendezvényeinek többségét a kísérleti területeken és a legfontosabb üzemekben bonyolították le. A bizottság tevékenysége tehát nem Budapest-centrikus, hanem kapcsolódik a kísérleti bázisok

Tamássy István akadémikus megnyitó beszédet mond, dr. Soós Gábor, Zsuffa Ervin, dr. Dobi Ferenc, Héger József

és a termelőüzemek munkájához. Kívánatos lenne, ha ez irányú munkájukat tovább bővítenék és erősítenék ez irányú kapcsolataikat az öt vidéki akadémiai bizottság mezőgazdasági albizottságában dolgozó erdészeti szakemberekkel. Tovább kell erősíteni a kapcsolatokat az MTA—MEM más bizottságaival is, mert sok feladat komplexen interdiszciplináris.

Az elmúlt időszak eredményei közül szeretném kiemelni, hogy a bizottság értékelte az V. ötéves terv időszakában elért kutatási eredményeket és ajánlásokat tett hasznosításukra. Természetesen folyamatos erőfeszítéseket kell tenni a fogadókészség növelésére. Jelentős szerepet vállalt a VI. ötéves terv ágazati kutatási programjának kialakításában és értékelésében, valamint a négy erdészeti, vadászati és faipari kutatóhely munkájának szelektív egybehangolásában. Öröndetes, hogy az átmeneti problémák után rendeződött a soproni egyetem és a kutatóintézetek kapcsolata. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a kutatóhelyek újra gyümölcsöző együttműködésben folytatják munkájukat. A szellemi erők és az anyagi lehetőségek ilyen módon való egyesítése és szelektív koncentrálása napjaink parancsoló követelménye.

A bizottság külön ülést szentelt az erdészeti nemesítés helyzetének és irányelveinek a megtárgyalására. Ajánlásokat dolgozott ki a nemesített fajták gyorsabb elterjesztésére, ami elősegíthetné az erdők fatermesének számottevő növelését. Ismételten foglalkozott a bizottság az erdőrendezési kutatás helyzetével és elodázhatatlanul szükséges fejlesztésével. Javaslatai hozzájárultak ahhoz, hogy az erdőrendezési kutatások szervezeten beindultak. Másik akut kérdésnek, az erdő- és vadgazdálkodás összehangolásának, az erdei vadkárok megbízható számbavételének a megoldásán szintén munkálkodnak, a vadkárbecslési útmutatót a közeljövőben vitatják meg Gödöllőn.

Külön kell említést tenni a hazai agroökológiai potenciál felmérésekor az erdőre vonatkozó rész kidolgozásáról, valamint a földértékelésben kifejtett erdészeti tevékenységről is. Jelenleg az erdészeti kutatók és gyakorlati szakemberek jelentős köre vesz részt a biológiai eredetű anyagok — a biomassza — jobb hasznosításának elősegítésére irányuló munkában. Az Akadémia és a MEM ezt a munkát külön céltámogatással (hitellel) is segíti. Kívánatos lenne, ha a problémakörön belül foglalkoznának olyan kérdésekkel is, mint a bio-

massza energetikai felhasználása és a biotechnológia fejlesztése erdészeti vonatkozásban.

Osztályunk, az MTA agrártudományok osztálya, hagyományosan támogatja az erdészeti kutatók publikációs tevékenységét is. Monográfia-sorozatunkban szép számmal jelentek meg a kutatási eredmények gyakorlati bevezetését szolgáló erdészeti könyvek. Indítottunk egy erdészeti monográfia-sorozatot is. Az osztályközlemények is rendelkezésre állnak az erdészeti kutatóknak. Külön szám hozza az 1980. évi tudományos ülés előadásait és mód van a jelen ülésszak előadásainak és vitájának közlésére is.

Az agrárosztály szerepet vállal az erdészeti nemzetközi rendezvények hazai lebonyolításában is. Az erdészeti bizottság 1983 őszén tervezi a második nemzetközi erdőnevelési konferencia megrendezését az Akadémián. Huszonöt évvel ezelőtt, ugyanitt került sor az elsőre. Azóta a hazai erdőnevelési kutatás a világ élvonalába került, eredményeit hazánkban is, nemzetközileg is elismerik. Ezt mutatja az is, hogy 1979-ben az ERTI kutatócsoportja az erdőnevelési és faterméstani kutatásokért akadémiai díjban részesült.

E rövid megnyitónak nem lehet célja átfogó értékelés. Az elmondottak csak néhány eredmény és feladat kiemelésére szorítkozhatnak. A most következő két nap módot nyújt a résztvevőknek arra, hogy tájékozódjanak az újabb kutatási eredményekről és megvitassák azokat. Fontos kezdeményezésnek tartjuk, hogy a MÉM Erdészeti és Faipari Hivatala az igazgatói és főmérnöki továbbképzés részévé tette ezt az ülést. A felelős vezetők tájékoztatása a kutatási eredményekről a realizálás fontos előfeltétele. Az eredmények megvitatása pedig az ERTI által kezdeményezett és a MÉM által támogatott párbeszédese kutatás elengedhetetlen része. Szeretném remélni, hogy a MÉM és az Akadémia támogatása, a kutatás, az oktatás és a gyakorlat gyümölcsöző együttműködése elősegíti majd azon távlati fejlesztési célkitűzéseknek magas színvonalú megvalósítását, melyek részletesebb ismertetésére itt, a plenáris ülésen kerül most sor. Kívánom, hogy e tanácskozás elérje a célját és hatékonyan szolgálja az erdő- és vadgazdálkodás, valamint a faipar távlati fejlesztését.

Részlet a plenáris ülés közönségéből

Az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar hosszú távú fejlesztése

A népgazdaság tervszerű irányítása megköveteli, hogy az ország hosszabb távon, a lényeges fontosságú területekre fejlesztési programokkal, stratégiai célokkal rendelkezzen és azokhoz a szükséges eszközöket is megjelölje.

A népgazdaság 2000-ig készülő komplex, hosszú távú koncepciójához erdőgazdálkodásnak és a hozzá szervesen kapcsolódó elsődleges faiparnak is ki kell dolgoznia elképzeléseit a következő 20 esztendőre. A népgazdasági irányításának ez az igénye önmagában is jelzi, hogy a termelésben képviselt számszerű részarányánál nagyobb súlyúnak tartja e tevékenységi kört, amely hazai nyersanyagot és energiahordozót állít elő, számottevő szerepe van a külkereskedelem alakításában, meghatározó feladata van az emberi környezet megóvásában, illetve javításában, valamint a dolgozók kulturált pihenésében, egészségvédelmében.

Ismeretes, hogy öt évvel ezelőtt ez az ágazat igen mélyreható, rendkívül széles társadalmi bázisra épített, hosszú távú koncepciót készített, amelyet a legfelsőbb politikai és gazdasági vezetés megtárgyalt és fontos állásfoglalásokkal megerősített. Az utóbbi években ennek alapján dolgoztunk. Ez segítette az V. ötéves terv sikeres befejezését és a VI. ötéves terv megalapozását. Valamennyien tudjuk, hogy az erdőgazdaságra és az elsődleges faiparra vonatkozó állásfoglalások meghozatala után, a közelmúltban olyan, mindent átformáló változások történtek a világpolitikában és -gazdaságban, amelyek gyökeresen módosítják az előző negyedszázadban kialakult irányzatokat, és amelyek nyitott gazdaságunkat is nagymértékben érintik. Ezek közül néhány legfőbbet említek:

— Az energia- és nyersanyagválság nyomán a második világháborút követő, rendkívül gyors és hosszan tartó fellendülési szakaszt a fejlett tőkés gazdaságokban különlegesen hosszú recesszió követi. A kapitalista újratermelés ciklusának megtorpanása, illetve lassú fellendülési szakasza meghatározóan rányomja bélyegét a világgazdaságra: számítás szerint egészen az ezredfordulóig.

— A megtorpanás és a lassúbb fejlődési tendencia mellett erőteljes ingadozásokkal is számolnunk kell. Ez a megbízható prognózist különösen megnehezíti a következő időszakra.

— A tudományos és technikai forradalom nem zárult le a válsággal: hajtóereje a növekedésben nem lebecsülendő. Jellemző, hogy pl. az automatizálás, a számítástechnika fejlődése ebben a szakaszban is töretlen. A másik oldalon ugyanakkor a gazdaságosan előállítható energiaforrások és nyersanyagok hiánya általános érvényű és tartós gond a világban. A mennyiségi fejlődés így egyre inkább intenzív minőségi szakaszba vált át.

— Ilyen körülmények között elsősorban a jóléti célú felhalmozás tartós visszaesése jelentkezik. Az építkezések ütemében nem számíthatunk egyelőre a tartós konjunktúra éveiben tapasztalt növekedésre.

— Nem elhanyagolható tényező, hogy a gazdasági nehézségek leküzdésére, illetve a tőkés hatalmi pozíció erősítésére a vezető kapitalista államok a fegyverkezés fokozását erőltetik, mint ahogy azt napjaink tényei bizonyítják. Ez növeli a két vilárendszer közötti feszültséget, gátolja az egészséges nemzetközi árucserét, kooperációt, illetve eltorzítja a termelési szerkezetet, az erőforrások felhasználásának racionális irányait. A tőkés világgazdaságban

lejátszódó folyamatok kisebb-nagyobb mértékben népgazdaságunk fejlődését is érintik.

— A nemzeti jövedelem alakulása és felhasználásának arányai jól jellemzik a várható fejlődés ütemét. Az egy főre jutó nemzeti jövedelem átlagos éves növekedése az 1965—70-es évek között 6,4⁰/₀, a IV. ötéves tervidőszak alatt 5,8⁰/₀, míg az V. ötéves tervidőszak alatt már csak 2,9⁰/₀ volt. Az előrejelzések 1,9—3,4⁰/₀ között prognosztizálják a nemzeti jövedelem alakulását a következő 20 évben.

— A nemzeti jövedelem ilyen mértékű csökkenése nagy gondot jelent a fogyasztási és felhalmozási célú javak helyes arányának megteremtésében. A kiegyensúlyozott életszínvonal-politika az időszak első felében a termelő felhalmozás visszafogását, illetve — a hatékonyság figyelembevételével — erőteljes differenciálását kívánja.

— Figyelembe kell vennünk azt a tényt is, hogy az ország importösszetételének szerkezete kényszerűen változik, a feldolgozottabb termékek aránya nő, a nyersanyagok aránya csökken és ez fokozott devizaterhet jelent a magyar népgazdaságnak. Következtetésképpen az import kiváltására, helyettesítésére a hazai lehetőségek nagyobb mértékű kihasználására az eddiginél sokkal nagyobb figyelmet kell fordítani.

— Lényeges meghatározó elem, hogy a hosszú távú tervidőszak alatt a lakosság lélekszáma várhatóan 100—200 ezer fővel csökken, ellentétben az elmúlt időszakokkal, amikor a népesség folyamatosan — ha nem is látványosan — növekedett.

— Ha ennek tükrében az erdőgazdálkodás és elsődleges fafeldolgozás helyzetét vizsgáljuk, a vázolt jelenségek keletében voltak olyan közvetlen hatások is, amelyek fagazdálkodásunk hosszabb távú fejlődését befolyásolják.

Az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar a hetvenes évek közepén végbe ment nagyarányú világgazdasági változások után méltán számíthatott a kialakult új értékarányok állandósulására, a hosszú távon prognosztizált, következetes fapiaci fellendülésre, a faimport szintjének rögzítésére, a fakeserlet szerkezetében az irányzatnak megfelelő alakulásra, amelyeket az 1977. évi koncepcióban feltételezett. Ezzel szemben mi történt?

Az 1978—79. években kialakult rendkívüli belföldi fahiány először azt a látszatot keltette, hogy csak a hazai fa nyersanyag feszített ütemű hasznosításával, erőltetett takarékosági intézkedésekkel lehet az ellátás egyensúlyát fenntartani. Ez az időszak figyelmeztetett arra is, hogy az új feltételek között nem építhetjük a hazai ellátást kizárólag a szocialista import változatlan vagy növekvő mennyiségére, kiegyensúlyozott beérkezésére. A fenyőkitermelések ugyanis egyre messzebb kerültek tőlünk, egyre nagyobb beruházásokat igényelnének.

Alig telt el azonban egy év, 1980-ban — a szabályozás és a konkrét intézkedések hatására — a belföldi ipari fafelhasználás nem várt hirtelenséggel csökkent, miközben a tőkés export feltételei is kedvezőtlenül alakultak. Az utóbbi években erőforrás-átcsoportosítást okozott a tüzelési célú fa iránti kereslet növekedése és egyben megzavarta a termelési szerkezet kialakított fejlődési irányát.

Mindezek hatására szükséges volt, hogy a megjelölt fejlesztési elképzeléseinket, gazdasági stratégiánkat újból elemezzük és — nem eltérve a kijelölt iránytól — „pályát módosítsunk” ütemezésben, arányokban a konkrét időszak adottságai alapján.

Az értékelés az elmúlt esztendőben megtörtént. Ennek nyomán a népgazdaság hosszú távú tervkoncepciójának részeként elkészítettük az ezredfordulóig az erdőgazdálkodás és elsődleges faipar fejlesztési tervét.

*

Mielőtt részletesebben ismertetném a hosszú távú fejlesztési tervet, vázolom a fagazdaság 1980—2000. évekre várható főbb gazdaságpolitikai alapjait.

a) A belföldi faellátás javítása, a faimport mérséklése és a gazdaságos tőkés export fokozása érdekében a hazai erdő rendelkezésre álló hozamának optimális hasznosítása

- az élőfaállomány-gazdálkodási terv szerint vágható fa piaci igényekkel összehangolt kitermelésével;
- a kitermelt fa hasznosítási arányának növelésével;
- a faanyag ipari és energiacélú terméké történő komplex feldolgozásával.

b) Az erdő hosszú távon folyamatos fahozamának, valamint környezetvédelmi és szociális szerepének egyidejű bővítése

- az erdő tudományosan megalapozott, ökológiai és ökonómiai szempontokat egyaránt érvényesítő művelésével;
- a racionális földhasznosítás keretében az erdőterület és a fásítások növelésével.

c) Az előbbi két termelési cél alapvető feltételrendszerének biztosítása

- a műszaki fejlesztés meggyorsításával, a nagyüzemi gazdálkodás feltételrendszerének megteremtésével;
- a dolgozók jövedelmi helyzetének, munka- és életkörülményeinek javításával;
- a szervezeti keretek illesztésével.

A stratégiai célok megvalósulásához mindenekelőtt várható favagyunk és a *fafelhasználás várható alakulását* és belső összetételét kell megvizsgálnunk.

Gazdálkodásunk alapvető célja, hogy a lakosságot és a feldolgozóipart igényük mértékéig mennyiségileg és minőségileg kielégítsük, ezen túlmenően a gazdaságos exportot növeljük és az importot szinten tartjuk.

A hosszú távú koncepció kiinduló alapja az, hogy — az európai átlagnál jóval kisebb arányú — *hazai erdők összes fahozamára folyamatosan szükség van*. A hazai növekedési ütem és az ezzel összefüggő fafelhasználás lehetséges alternatívái hosszú távon nem befolyásolhatják a fakitermelés és a hasznosítási arány növelésének programját.

Az összes hazai fafelhasználást 2000-ben 2,0—2,4 millió m³-rel többre tervezzük a mainál, így eléri a 11,4—11,8 millió m³-t.

Számításaink szerint 20 év alatt a hasznosításba vont hazai faanyag 47⁰/₀-kal nő, a fabehozatalunk szinten marad vagy valamelyest csökken, kivitelünk pedig több mint kétszeresére növekedik.

Néhány fontosabb, kiemelt termék felhasználásánál a tudatos helyettesítő törekvésekkel számoltunk. A fenyőfűrészáru-felhasználás az ezredfordulóig — a jelenlegi kontingens mértékéig — fenntartható, de a távlati terv II. változatában feltételezzük ennek legfeljebb 12⁰/₀-os csökkentését. A növekvő igények kielégítésére a lap- és lemezgyártás fokozott ütemű növelésével, mint helyettesítő termékkel számolunk.

A hazai erdők hozamának kihasználását sokáig gátolta az a körülmény, hogy a szükséglet zömmel fenyőben jelentkezik, amelyből csak elenyésző a kitermelési lehetőség. Az elmúlt két évtizedben nagyarányú változás tanúi vagyunk e téren.

A növekvő fahiány a feldolgozás és felhasználás egyre újabb lehetőségeit tárta fel. Ma már lényegében nincs olyan fafaj, vagy farész, amely technikaiilag nem dolgozható fel ipari célra. A legújabb eljárásokkal a fogyasztói szokások változtatása nélkül is kiváltható fenyő, a tölgy és a bükk fűrészáru egy része gyenge minőségű lombosfával, az agglomerátlap-gyártás módszereivel. Még itthon nem kellően feltárt, de a világban már számos helyen kutatott és alkalmazott lehetőség a fa vegyipari, illetve mikrobiológiai hasznosítása, végső soron a fa teljes körű, komplex ipari feldolgozása.

Új és a következő időszakban meghatározó tényező, hogy az energiahordozók az ipari nyersanyagokkal szemben is felértékelődtek és ez a változás egyelőre tartósnak látszik. A fa megnövekedett energiacélú hasznosítási igénye elsősorban azt a faanyagot vonja be, amelyet az ipar nem tud racionálisan felhasználni. Mindebből leszűrhető, hogy a hazai, egyoldalúan *lombos erdők fahozamának teljes kiaknázását a következő 20 évben a fafelhasználási szerkezet nem gátolja.*

A szükségletek kielégítésének legnagyobb forrása a fakitermelés. Az erdők faállományának folytonos nyilvántartását, a hosszú távú társadalmi érdeket nem sértő hozamok meghatározását, a hozam bővítését célzó teendők előírását az erdőrendezés végzi. Ez a rendszer megfelelő biztonsággal képes kijelölni a fakitermelés lehetséges növekedési ütemét úgy, hogy se rablógazdálkodás, se felesleges akkumuláció ne alakuljon ki.

Az ezredfordulóra közel 30%-kal nő a fakitermelés, 20 év alatt 175 millió m³ bruttó fahozammal. Míg 1980-ban a faállomány 2,9%-át termeltük ki, addig 2000-ben ez az arány 3,3%-ra növelhető úgy, hogy közben még a bázis is nő. A fakitermelés-növekmény 43%-a az erdőgazdaságoknál és 46%-a a termelőszövetkezeteknél jelentkezik. A kitermelés fafajszerkezetében csökken az akác, szintén marad a cser és a többi fafaj növekszik.

A rendelkezésre álló faanyagforrás mintegy félmillió m³-rel tovább bővül az *erdei apadék csökkenésével.* Ezt a növekedést hosszabb távon csak akkor érhetjük el, ha olyan kitermelési technológiákat alkalmazunk, amelyekkel kevesebb faanyag marad a vágástéren.

Ilyen technológia a jelenlegi gyakorlatban a hagyományos termékek helyett az apríték termelése. Ez a technológia azonban ez idő szerint a különböző tulajdonságú faanyagot összekeveri, és így az csak a legalacsonyabb igényű fafelhasználásra alkalmas. A fejlesztések azonban mind a termelésben, mind a felhasználás irányában biztató eredményekkel folynak, így számolunk az aprítéktermelés bővítésével, mint a fahasznosítás javításában az egyik legfontosabb technikai lépcsővel. Várhatóan hamarosan olyan technológia is kialakul, amely termelékenyen és olcsón termel aprítékot, kizárólag a ma apadéknak számító vékonyfából. Ezredfordulóig 1,4–1,5 millió m³ aprítékot tervezünk termelni. Ebből a forrásból bővül az agglomerátlap-gyártás, a furfurolgártás nyersanyagbázisa, megteremthető a mikrobiológiai feldolgozás. Az apríték energiacélú hasznosítása is nagymértékben növekszik, ennek egy része a hagyományos tűzifaigényt pótolja, de számottevő fűtő- és tüzelőolajat is kivált.

A faanyagforrás bővítésének, illetve felértékelésének harmadik módja a *faipari melléktermék és hulladék* bevonása az ipari hasznosításba. Ez az ezred-

fordulóig mintegy egymillió m³-rel bővíti a farost- és forgácslapgyártás alapanyagbázisát. További félmillió m³-t kívánunk felhasználni a vegyiparban és a mezőgazdaságban.

Hazánk összes *faimportját* 2000-ig nem szándékozunk növelni, sőt második változatként, csökkentését tervezzük.

A lakosság és a feldolgozóipar fatermékellátását — a faimport mellett — alapvetően meghatározza a *faipari termékek* termelésének volumene és egyre inkább minősége, szerkezeti összetétele.

Matematikai prognózisunk fenyő fűrészáruból 30%-os növekedést jelez. A termelés azonban nem növekedik, sőt az importlehetőségek szinten tartásával, esetleg csökkenésével számolunk. Ezért helyettesítő termékekkel pótoljuk a növekvő igényt. A helyettesítést elsősorban agglomerált lapféleségekkel és lombos fűrészárúval tervezzük. A lombos fűrészipari termelés 44%-kal emelkedik. E célokat csak egy tudományosan kimunkált fenyőhelyettesítési program keretében valósíthatjuk meg. A *lemezféleségek* termelése megkészszerződik. Itt a felhasználásban a nemzetközi tapasztalatok alapján jelentős szerkezetváltozással számolunk.

Új termékkel (középkemény farostlemezzel) kívánjuk helyettesíteni egyrészt a vékony farostlemez, másrészt a fenyő és lombos fűrészáru egy részét.

A *faforgácslap*-termelésben dinamikus fejlesztést irányoztunk elő. Gyökeres minőségi változásra számítunk, elsősorban az idompréselt termékek (nyílászárók, csomagolók, bútorok stb.) irányába. A faforgácslap a fenyő fűrészáru helyettesítés legfontosabb terméke. A termelés a két változatban 2,5, illetve 3-szorosára növekedik. A cementkötésű forgácslaptermelésben közel 8-szoros növekedéssel számolunk és egyre nagyobb részt kap a tőkés exportban.

Azzal számolunk, hogy a *fa vegyi és mikrobiológiai* feldolgozásából származó termékek iránti igény is növekszik, a termelőkapacitások a második évtizedben gazdaságosan létrehozhatók. A furfuolgyártás fejlesztése a vegyi és a mikrobiológiai feldolgozás (takarmányélesztő- és fehérjetakarmány-gyártás) céljára igénybe vehető fahulladékoknak csak egy részét képes hasznosítani. Egyes országokban fahulladékokból nagyüzemi termeléssel már évtizedek óta jelentős mennyiségű állati takarmányt és egyéb, hidrolízisipari terméket állítanak elő. Megítélésünk szerint ilyen irányú hazai hasznosítás is reális cél a második évtizedben.

Az *export* bővítését részben a belföldi igények növekedése, részben a hagyományos választékok iránti csökkenő érdeklődés fékezheti. A jövő szempontjából alapvetően szükséges — fokozott kereskedelmi munka mellett — az exporttermékek feldolgozottsági fokát növelni.

Az export terén 1998-ig terjedő időszakra kiemelt feladata a jugoszláv—magyar cellulózipari együttműködéssel összefüggő papírfaszállítási kötelezettség. A nemzetközi kooperáció ezredfordulón túli továbbfejlesztése esetén a nyersanyagexportunk formailag nem csökkenne, de a kooperációval tulajdonképpen a hazai papírgyártást látjuk el félkész termékkel. Nem kedvező azonban, hogy a külföldön végzett cellulózyártást nyersanyaggal fizetjük. További megoldást jelenthet új technológiák alkalmazásával hazai fenyő alapanyagon gyengébb minőségű papír előállítására alkalmas cellulózt gyártani és a felesleget késztermék formájában exportálni, illetve annak cseréjével hazai szükségletnek megfelelő minőségű cellulózt importálni.

Indokolt megvizsgálni, hogy az előbbieken ismertetett termelési célokat milyen eszközökkel tudjuk az elkövetkezendő időszakokban elérni.

Első helyen a kutatás feladatairól kívánok szólni, mint elsődleges termelő-erőről. A kutatás területén az alkalmazott kutatásokat kell tovább növelni, a vállalati megbízásokat fokozni, a kutatási eredmények gyakorlati bevezetését szorgalmazni.

A kutatással szemben követelménynek tartjuk, hogy a munkaerőhelyzet, a műszaki és a pénzügyi lehetőségek figyelembevételével adjon útmutatót adott időszakban a fejlesztés irányára, megoldására.

Az előbbieket szerint a kutatási eredmények iránti igény a következő témákban jelentkezik sürgetően:

Az erdészeti kutatásban:

- a genetikai potenciál növelése (nemesítés, tölgy-, bükkmakktermés-ingadozás hatásának kizárása),
- az erdészeti gépesítéssel kapcsolatos innovációs stratégia meghatározása,
- a géprendszerek tipizálása, a félautomata és automata megoldások bevezetésével kapcsolatos problémák feltárása,
- az erdőgazdasági vállalatok és üzemek irányításának fejlesztése a korszerű technika alkalmazásával, mint pl. a számítógépes modellek, információs rendszer, termelési, döntési, irányítási, ellenőrzési módszerek, termelési függvények.

A faipari kutatásban:

- a fűrészipari alapanyag optimális hasznosítása — programozás, osztályozás, szerszámozás, szelvényáru minőségjavító készletezése,
- a fenyő fűrészáru helyettesítésének további vizsgálata, műszaki feltételeinek meghatározása,
- a továbbfeldolgozás technikai feltételeinek további tökéletesítése — szárítás, ragasztás, termelési veszteségek csökkentése,
- a fa komplex hasznosítása — vegyi és mikrobiológiai hasznosítás.

A tudományos kutatómunkához csatlakozó feladat a műszaki fejlesztés.

A növekvő faanyagforrás komplex hasznosítása alapvetően meghatározza az erdőgazdálkodás műszaki fejlődésének feladatait. Feltételezzük, hogy folyamatos és dinamikus eszközpótlással, valamint a gépesítés fejlesztésével technikai, technológiai váltást hajtunk végre az erdőgazdálkodásban. Ezzel kísérletet teszünk az évtizedes lemaradás felszámolására:

- elsősorban a legnagyobb fizikai igénybevételt jelentő munkaműveleteket helyettesítjük és az élőmunka helyettesítésére racionális eljárásokat vezetünk be,
- műveletgépesítésről áttérünk a folyamatgépesítésre, a hatékony géprendszerek alkalmazásával, a gépállomány típusainak egységesítésével,
- fokozzuk a faanyagú erdei biomaszra nagyobb arányú hasznosítást szolgáló gépek, géprendszerek alkalmazását (aprítéktermelést),
- kiépítjük az erdőgazdasági gépállomány javítóbázisának hálózatát,
- fakitermeléssel arányosan bővítjük az erdei úthálózatot,
- növelni akarjuk az erdészeti gépgyártást részben hazai megoldással, részben a KGST-n belül, szakosítva.

Mindezek eredményeképpen az ezredfordulóra a fatermesztési munkák gépesítettségét a jelenlegi 40—65%-ról 85—95%-ra, a fahasználati munkák ese-

tében pedig 55—99⁰/₀-ról a 95—99⁰/₀-ra tervezzük emelni.

Az elsődleges faipar műszaki fejlesztésének feladatát meghatározza az import fenyő behozatalának alakulása és ennek pótlására, illetve kiváltására az agglomeráltlap- és -lemez-gyártás intenzív fejlesztése, a hulladékanyagok hasznosítása, valamint a bútoripar, épületasztalos-ipar szerelőiparrá történő átalakítása.

A fűrésziparban a műszaki fejlesztésnek a minőség javítását, a kihozatal növelését kell szolgálnia, új alapanyag-feldolgozó kapacitásnövelést nem tervezünk.

Mint már említettem, a *forgácslapgyártást* kívánjuk a jövőben a legdinamikusabban fejleszteni. Előbb a meglévő telephelyek racionális bővítésével, később — feltehetően az ország északkeleti térségében — új üzem létesítésével. A fejlesztés nemcsak mennyiségi, hanem a termékszerkezetet is módosítja; új tulajdonságokkal rendelkező, új felhasználási területekre alkalmas forgácslaptermékek gyártókapacitásait kell megteremtenünk.

A felületkezelés növelése a bútorlapgyártáshoz és a portálberendezések gyártásához szükséges. A cementkötésű faforgácslapok termelésének további növelését a könnyűszerkezetes építési mód terjedése, illetve a kiváló exportlehetőségek indokolják.

A *farostlemeziparban* a nedves eljárású farostlemezgyártást nem fejlesztjük. Új termékként tervezzük a középkevény farostlemez termelésének fejlesztését, mert felhasználási területe rendkívül sokrétű a bútoriparban, az épületasztalos-iparban.

A *parkettagyártó* kapacitások lépcsőzetes rekonstrukciójával a várhatóan mérsékelt igénynövekedés kielégíthető. Új kapacitások beállításával nem számolunk.

A *bútor- és épületasztalos-ipari alkatrészgyártó* kapacitásokat — mind a fűrészipar, mind a forgács- és farostlemezgyártás vertikumaként — növelni szándékozunk olyan mértékben, hogy például a bútoripar alkatrészgyártó kapacitása ezzel összhangban a felére csökkenjen. A célkitűzés csak az elsődleges faipar, a bútoripar és az épületasztalos-ipar vállalatai közötti kooperáció további erősödésével valósulhat meg.

A növekvő fejlesztési célok megvalósítása csak növekvő beruházási forrásokkal oldható meg. Az *erdőgazdálkodás* az ezredforduló utolsó öt éves szakaszában az V. öt éves tervidőszakhoz képest — 1981. évi áron számolva — csaknem 2,5-szer több fejlesztési forrást igényel. Az elsődleges faipar fejlődésében a fejlesztés nagyobb hányada a VII. öt éves tervidőszakban jelentkezik. Az utolsó öt éves szakaszban már az új belépő beruházások volumene a szinttartó beruházásokkal közel azonos.

*

A gyakorlat érdekeit szolgáló alap- és alkalmazott kutatás növekvő szerepe és a gyors technikai váltás az időhorizont leszűkülését hozza magával, ezért az *oktatás, továbbképzés kulcsfontosságú*.

Az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar fejlesztése a szakember-összetétel számottevő javítása mellett a szakoktatás fejlesztését is megköveteli. Szükségesnek látjuk hosszabb távon a tantárgyi reformokat, az oktatás módszereinek fejlesztését.

A szervezett, célratoró posztgraduális képzés minden szinten továbbra is nélkülözhetetlen.

Nem feledkezhettünk meg arról, hogy a termelés erőforrásaiban rejlő lehetőség kiaknázása csak a termelési viszonyok és a termelőerők együttes fejlődésével lehetséges. E munkának szerves része a *szervezet korszerűsítése* is. A szellemi és anyagi erő összefogása érdekében tovább támogatjuk az erdőgazdálkodóknak a közös érdekeltségen nyugvó, szoros együttműködését. Ez irányú törekvések és eredmények elsősorban a *társulások* létrehozásával már szép számban vannak. Ezek szervezése, létrehozása a következő időszakban tovább folytatható. Egyidejűleg azonban tovább kell lépni magasabb szervezeti, társulási formák létrehozása irányában is. Alapvető érdekünk a vállalati *érdekelttség* folyamatos fenntartása mind az erdőgazdálkodás, mind a faipar területén. Ezt a szabályozórendszer továbbfejlesztése során figyelembe kell venni.

Az erdőgazdálkodási alaptevékenységben ugyanis számos olyan beruházás van, amelynek megtérülése nem érheti el a társadalmi átlagot (erdősítés, erdőfeltárás stb.). Ezeket a beruházásokat világszerte támogatják az államok, mert csak ilyen módon érhető el a pillanatnyi versenyképesség. Az erdőgazdálkodás az erdő környezetvédelmi funkciójának megőrzésére, javítására, illetve immateriális társadalmi szolgáltatások nyújtására is hivatott. Ez a tevékenység a faárak költségtartalmában nem szerepelhet, hanem az erdőgazdálkodók költségvetési kapcsolataiban kell megjeleníteniük. Az erdőgazdálkodás és elsődleges faipar a technikai színvonal utolérésének szakaszában van és lesz az ezredfordulóig. Az ebből származó gyorsított fejlesztést a szabályozórendszerben szintén szükséges figyelembe venni. (Ilyen például az amortizáció visszatartása, időszakonként indokolt céltámogatások.)

Abban, hogy az elmúlt időszakban a vázolt eredményeket elértük, az erdőfenntartási alapra épített speciális szabályozórendszernek: az erdőfenntartási munkák éves pénzügyi elszámolásának és az erdőfenntartási járuléknak nagy szerepe volt. Az erdőgazdálkodás — a mezőgazdasághoz hasonlóan — nem az átlagos, hanem a marginális ráfordításokból indul ki és a gazdálkodás természeti feltételei a tevékenység jövedelmezőségét nagymértékben befolyásolják. Azért ebben a tevékenységben speciális differenciálást az erdőfenntartási járulékkal kell továbbra is alkalmazni.

Ugyanakkor a vállalatok érdekeltségét az erdők fenntartásában és bővítésében csak különleges szabályozással; az erdőfenntartási alappal, a hozamok és költségek éves összevetésével lehet megoldani. A rendszer jól bevált, fenntartása továbbra is indokolt.

A termelési célok megvalósításához megjelölt feladatok közül — fontossági sorrend nélkül — negyedikként a *munkaerő-gazdálkodást* kell megemlíteni.

Az erdőgazdálkodásban a következő időszakban is a növekvő feladatok mellett létszámcsökkenéssel kell számolnunk. Az első évtizedben nagyobb (évi 1⁰/₀-os), a második évtizedben mérsékeltebb (0,5⁰/₀-os) csökkenést prognosztizáltunk, feltételezve, hogy erre az időszakra beérnek azok a szükséges törekvések, amelyeket a munkaerő megtartására érvényesítünk. A munkaerő ilyen mérvű csökkenése a termelési feladatok növekedése mellett most már csak úgy képzelhető el, ha összetételében alapvető változás következik be. A létszámcsökkenéssel szükséges erős termelékenység növekedése mögött *kvalifikált munkaerőnek* kell lenni. A szakképzett fizikai munkaerő 23⁰/₀-kal növekszik az ezredfordulóra.

A faipari fizikai munkaerő létszámának enyhe (6⁰/₀-os) növekedésére számítunk, amit a belépő új kapacitások vesznek fel és szakképzettségük 76⁰/₀-os emelkedését tervezzük.

A következő időszakban továbbra is kiemelten kell foglalkoznunk a *termelés emberi vonatkozásaival*. Az erdőgazdálkodásban az ezredfordulón változatlanul kulcsfontosságú munkaterület lesz a változó, szabadtéri munkahely, amely az erdőgazdálkodás sajátossága. E munkahelyen dolgozik majd a fizikai dolgozók 30—35%-a.

Az emberi gondok, problémák nem szorulhatnak háttérbe a gazdálkodás egyetlen szintjén sem. Számolunk azzal, hogy az emberről való fokozottabb gondoskodás, az élet- és munkakörülmények tervszerű fejlesztése a következő időszakban is a kiemelt feladatok közé tartozik, mert ez a munkaerő megtartásának alapvető feltétele.

A hosszú távon kialakított feladatok megvalósulása elképzelhetetlen a *termelő erdőalapok* fenntartása, bővítése nélkül.

Az elmúlt 10 évben összességében mintegy 280 ezer hektár erdőültetést, ezen belül 110 ezer hektár új erdőtelepítést és fásítást végeztünk, 1980 végén az ország „erdő” művelési ágba sorolt területe 1610 ezer hektár, az ország egész területének 17,3%-a volt. Ezen felül további, mintegy 100 ezer hektár terület szolgálja közvetve az erdőgazdálkodás funkcióit. Összességében tehát az ország területének 18,3%-a áll *jelenleg az erdőgazdasági termelés szolgálatában*.

Az erdőgazdálkodásban elsődleges feladat a kitermelt erdők pótlása, a kitermelt erdőterületnek lehető legrövidebb időn belüli, a termőhelynek legmegfelelőbb fafajokkal történő újraerdősítése. Az ezredfordulón egy évben több mint 30 ezer hektár erdő felújításával számolunk, ami a jelenlegi feladatok több mint 70%-os növekedését jelenti.

Abban semmilyen fórumon nincs vita, hogy erdőt telepíteni — a bővített újratermelés forrásaként — ma indokoltabb törekvés, mint korábban. Ezt igazolják a nemzetközi tendenciák is. Az MTA által gondozott ökológiai potenciálokat felmérő tanulmány 20 év alatt 300 000 hektár új erdőültetéssel számolt. A hosszú távú terv ebből 220 ezer, illetve 280 ezer hektár erdőtelepítést prognosztizált. Ennek megvalósulásához azonban növekvő központi forrás — összesen 11,5, illetve 13,6 milliárd forint — mellett, az eddigieknél nagyobb vállalati saját anyagi eszközökre és sokoldalúbb társadalmi összefogásra van szükség. A tervezett telepítés megvalósulása után az ország erdő-sűrűsége a jelenlegi 17,3%-ról 19,6—20,3%-ra változna.

Az erdőgazdálkodásban egyre nagyobb súllyal szerepel a környezet — azon belül is elsősorban a környezetvédelem.

Az őshonos fafajokból álló, úgynevezett „természetszerű” erdők területe nem csökkenhet, az ökológiai szempontok fokozódó jelentőséget kapnak.

Meglevő erdőállományaink létét, fatermő képességét — az elmúlt időszakban egyre fokozódó — környezetszennyezés komolyan veszélyezteti. A védelem társadalmi érdek, a tennivalók megfogalmazása, illetve eszközrendszerének megteremtése sürgető feladat.

Bár az erdő anyagi hozama a következő időszakban kiemelt fontosságú, továbbra is számolnunk kell a vele szemben támasztott társadalmi igény folyamatos növekedésével. Az ötnapos munkahét általános bevezetésével a dolgozók szabad ideje tovább nő és ezzel az erdőt látogatók számának emelkedését is feltételezhetjük. Ennek megfelelően tovább kell növelni az üdülési, szociális, kulturális igényt szolgáló erdők területét és ezzel együtt a pihenést nyújtó berendezéseket is. Ugyanakkor fontos követelmény, hogy társadalmunk kulturáltan vegye igénybe az erdő szolgáltatásait, részesítse az eddiginél sokkal nagyobb védelemben az erdőt.

Az erdőgazdálkodás és a hozzá szervesen kapcsolódó elsődleges faipar olyan gazdasági mutatókkal rendelkezik, amelyek a népgazdaság számára kiemelt jelentőségűek. Csekély import- és energiatartalommal nem rubel elszámolású importot vált ki és kedvező exportgazdaságossággal bővíti a nem rubel elszámolású kivitt, hozzájárul az energiaracionalizáláshoz, az emberi környezet védelméhez.

Megállapítható, hogy az erdőgazdálkodás és elsődleges feldolgozás hosszú távon képes bővíteni termelését és társadalmi szolgáltatásait, ha töretlen fejlődése biztosítható a biológiai alapok gyarapítása, a korszerű termelési és feldolgozási technológiák, a technika fejlesztése és a dolgozók érdekeltségének fenntartása révén. A továbbfeldolgozó ipar fejlesztésével olyan ipari termékszerkezet valósul meg, amely a nagy tömegben rendelkezésre álló hazai fa nyersanyagot piac képes termékek gyártásával hasznosítja, és ezzel megoldja a fa takarékos feldolgozását, komplex hasznosítását.

Ennek megvalósítása most az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar területén dolgozó kutatók, oktatók, gyakorlatban és államirányításban dolgozók együttes, egyszerű feladata.

KERESZTESI BÉLA *akadémikus:*

A kutatás a távlati fejlesztés szolgálatában

Az Erdészeti és Faipari Hivatal (EFH) vezetőjétől azt a feladatot kaptam, hogy ismertessem a távlati terv kutatási bázisát, azokat a kutatási eredményeket, melyek alapjai lehetnek a fejlesztésnek. Az Erdészeti Kutatóintézetek Nemzetközi Szövetsége (IUFRO) felmérése szerint a kutatási eredmények elérése és alkalmazása között eltelt idő jó esetben 3–5 év, átlagosan pedig 20–25 év. Alapvetően tehát a 20 éves fejlesztéshez már most rendelkezünk kell a megfelelő kutatási eredményekkel. A fő feladat tehát a realizálás lesz. Van azonban számos kérdés, mely további kutatást igényel, és a 20 éves periódusban természetesen felmerülnek gyors megoldást igénylő problémák is.

A mondanivaló kifejtése mégsem könnyű. Az elmúlt években több megnyilatkozásunk meglehetősen felborzolta a szakmai közvéleményt. Az elsők voltunk, akik az üzemtervek aktualizálása után kérdést tettünk fel az erdőrendezési adatbanknak a kitermelhető fatömegről. A kapott válasz országos vitát váltott ki, sokan nem akarták elfogadni, hogy 2000 táján 9 millió m³ fát lehet kitermelni, és hogy vannak fakitermelési tartalékaink is. Amikor aztán az EFH ismételten ellenőrizte az adatokat, kitűnt, hogy 10–11 millió m³ fát lehet majd kivágni. Igyekeztünk időben felhívni a figyelmet az erdőművelés ez idő szerinti válságára. Az e körül támadt disputa Győrben, az Országos Erdészeti Egyesület közgyűlésén rendezett pódiumvita során került nyugvópontra. Közel hét éve vitatják az általunk kezdeményezett fakitermelési rendszereket. Ezek a viták elbátortalanodáshoz is vezethetnek. Ezért örültem, amikor a Szovjetunió Kommunista Pártja XXVI. kongresszusának jegyzőkönyvében *L. I. Brezsnyev* beszámolójában a következő mondatot találtam: „Ugyanakkor magának a tudománynak is állandóan amolyan »csendhábóritónak« kell lennie, ki kell mutatnia, milyen területeken mutatkozik pangás és elmaradás, hol teszi lehetővé az ismeretek mai színvonala a gyorsabb, eredményesebb előrehaladást. Gondolkodni kell azon, hogyan lehet ezt a munkát az irányítási mechanizmus szerves részévé tenni.”

Az erdővel szembeni gazdasági és társadalmi igények az egész világon szembetűnően változnak. Az árborbanás és a nyersanyagválság óta megnőtt a fa jelentősége, és várhatóan tovább növekszik majd. Ugyanakkor az urbanizáció, a környezetszennyezés, a szabad idő növekedése következtében egyre jobban előtérbe kerül az erdő, mint természeti környezet, mint életkörnyezet. Az erdészet ezért korunkban tárgyi tartalmában és működési területében gyorsan fejlődik. Számos új dimenziót vállal magára.

Az ökológiai potenciál jobb hasznosítása

Az erdőgazdálkodásban az ökológiai potenciál hasznosítása — a termőhelyek termőképességének a kihasználása — nem haladja meg a 60—70%-ot. Az ország egész területére most készítjük a korszerű termőhelytérképeket. Ezek az erdősítéstervezés és -kivitelezés biztos ökológiai alapját adják majd. Elkészültükig is fokozni kell azonban a termőhelyfeltárás, a fafajmegválasztás szakmai fegyelmét. Intő példa e vonatkozásban a mintegy 26 ezer hektárnyi, 0 fatermő képességi osztályba sorolt nemesnyáras. Azok a nemesnyárasok, melyeket nem megfelelő termőhelyekre ültettek, s ezért átlagos átmérőjük még a vágáskorban sem éri el a 10 cm-t. Egymagában azonban a helyes termőhelyválasztás sem elegendő, szigorúan be kell tartani a termesztési technológiákat is. Nyugodtan állíthatjuk, hogy ha a jövőben megfelelő termőhelyre ültetik a nemesnyárasokat és betartják a fatermesztési modellekben előírt technológiákat, a nyárasok jelenlegi fatermése megkétszerezhető.

Az ökológiai potenciál jobb hasznosítását segítheti az erdőszerkezet-átalakítás. Például a több mint 30 ezer ha-nyi elegyetlen gyertyános fokozatos átalakítása lucfenyvéssé, jelentős előrelépés lehetne fenyőfatermesztésünkben.

Szólni kell e vonatkozásban a sarjzattatásról, ezen belül elsősorban az akác-sarjzattatásról. A felszabadulás után méltán voltunk büszkéek, hogy fokozatosan visszaszorítottuk a megengedhetetlenül nagy arányú sarjzattatást, ami — akkor tudatosan meg nem fogalmazott — minőségi erdőszerkezet-átalakítás volt. Ma újra számottevő sarjzattatás folyik, ami részben indokolt, részben azonban csak a szakmai tehetetlenség fedezésére jó.

Döntő szerepe lehet az ökológiai potenciál jobb hasznosításában az erdősítések időbeni és jó végrehajtásának. Hiszen ez idő szerint országosan több mint 31 ezer ha felújítatlan vágásterület és pótlási kötelezettség van, ekkora területen nem képződik fanövedék.

A genetikai nyereség kiaknázása

Az erdészeti nemesítési kutatás jelentős előrehaladást tett a magtermelő faállományok kijelölése, a magtermelő plantázatok létesítése és az ígéretes fajták vegetatív elszaporítása terén. Elsősorban a gyorsan növekvő lombos fafajokkal, valamint a fenyőkkel foglalkoztunk. Az Országos Mezőgazdasági Fajtainósi Tanács eddig 10 nyár-, 5 fűz-, 8 akác-, 1 erdeifenyő-, 1 lucfenyő- és 1 szilfajtát minősített. A VI. öt éves tervidőszak végére már minősített fajtákból biztosítható — ha lesz rá igény — a teljes nyár, fűz és erdeifenyő szaporítóanyag-szükséglet, továbbá az összes akáccsemete-szükséglet egyharmada, illetőleg a lucfenyőcsemete-szükséglet fele. Sajnos ez idő szerint erdeifenyőből, akácból és lucfenyőből nincs megfelelő igény, ami nem érthető, mivel az erdőgazdaságban a nemesítéssel elért genetikai (szelekciós) nyereség jelenti a fő hozamfokozási lehetőséget, hiszen mi alig élhetünk korszerű agrotechnikával, hozamfokozó vegyszerekkel.

A gyakorlatot inkább a bükk- és a tölgy nemesítés érdekli, de foglalkoztatja a szövettenyésztés is.

A bükk és a tölgyek nemesítése az NSZK-ban és Franciaországban került leginkább előtérbe. A bükknél a németek úgy tartják, a természetes felújítás az egyetlen lehetséges megoldás. Plantázsok létesítésére nem gondolnak. A kocsánytalan és kocsányos tölgyből már rendelkeznek 15—25 éves klón plantázstelepekkel. Ezek azonban nem váltak be, rövid az oltványok élet-tartama, csak kevés jut el a termőre fordulásig. Franciaországban a fenotípusosan szelektált fákat szaporítják tuskósarjak dugványozása útján. Tömeges elszaporításra azonban még nem gondolnak, megvárják az utódvizsgálat, a termesztési kísérletek eredményeit. Nálunk a somogyi kezdeményezés látszik járhatónak: a legjobb tölgy makktermelő állományok terméshozamának fokozása a termést károsító rovarok irtásával. Ha folyamatban levő kísérleteinkben néhány év során megismételhető lesz az 1981-ben elért makktermés, jelentős lépést tehetünk előre a jó minőségű makkellátásban.

Az erdei fafajok szövettenyésztése a második világháború után kapott nagyobb lendületet, amikor tápanyagigényük jobb megismerése és a növekedési hormonok, különösen a citokininek ismerete lehetővé tette számos fafaj kaluszszővetének sikeres tenyésztését. Az eddig végzett kísérletekben a sebparaszövetekből regenerált fácskák az anyafákkal egyező bélyegekkkel és azonos kromoszómaszámmal rendelkeztek. A lomblevelű fák közül a fűzfa, a szilfa, a nyárfa, a nyírfa, a juharfa és a kőrisfa nemzetség számos fajtát sikerült kultúrába vinni. Remélhető, hogy az ezredforduló táján az aseptikus (fertőző anyagoktól mentes) szövetkultúrák az erdei fafajok vegetatív szaporításának jelentős módszerévé válhatnak.

Fatermelés, fakészlet-gazdálkodás

A célszerű fatermelés, élőfakészlet-gazdálkodás piacorientált, célja a felfelhasználók, a feldolgozóipar ellátása fával, mégpedig megfelelő fafajokból az igényelt faválasztékokkal. Bár kicsi ország vagyunk, az új erdőtelepítés súlypontjait a felhasználó központoknak megfelelően célszerű kialakítani. A mostani világméretű nyersanyagválság idején nagy figyelmet kell fordítani az élőfakészlet-növelés és -gazdálkodás, valamint a faiparfejlesztés koordinálására. Hiszen ma már jelentős élőfakészlettel rendelkezünk, aminek célszerű hasznosítása népgazdasági vonatkozásban is számottevő eredményeket hozhat.

Az elmúlt két évtizedben létrehozott országos erdőművelési kísérlethálózat roppant adattömegének a felhasználásával fatermesztési modelleket alakítottunk ki a főbb fafajokra. Ezek a termelési célkitűzéseknek és a termőhelyeknek megfelelően, megszabják az ültetendő csemeteszámot, majd a tisztítási, a gyérítési és a fakitermelési feladatokat, tehát valójában az egész erdőgazdasági tevékenység forgatókönyvei. Elősegítik a munkák tervezését, végrehajtását, ellenőrzését. Szerepel bennük a hektáronkénti felnevelendő fák száma, valamint a főállomány fakészlete és fontosabb szerkezeti mutatói.

A modelltáblákhoz kapcsolódóan kidolgozott erdőnevelési technológiák gyökeres változást hoztak az erdőtisztításban, gyérítésben. Ma már nem vitatják például teljes fasorok sematikus kivágását, ami megteremtette a gépesítés alapját.

Az erdőrendezés és a fatermelés számára egyaránt fontosak a faállományok fatömegét és szerkezeti tényezőit mutató, országos és helyi fatermesztési táblák. Jelenleg már valamennyi fő fafajunkra hazai kísérleti adatokra épülő fatermesztési táblák állnak rendelkezésre. Ezek tették lehetővé az élőfakészlet és a ki-

termelhető fatömeg pontos meghatározását. Ezek szolgáltak alapul az erdőgazdasági üzemtervek, a népgazdasági fejlesztési tervek elkészítéséhez is. Szerepük a jövőben a számítógépek elterjedésével tovább növekszik. Segítségükkel a kitermelhető fatömeg és annak szerkezete olyan részletességgel előrejelezhető, ami már megfelelő a faiparfejlesztés és a fakereskedelem számára is.

Nagy kalamitások

Európa erdőgazdaságában a közelmúlt évtizedekben mind gyakoribbá vált a betegségek és károsítások nagy területeken való fellépése, ami előtérbe állította az erdővédelem fejlesztését.

Németországban, Lengyelországban és Csehszlovákiában a fenyőerdők sokat szenvednek az ipari levegőszennyezéstől. Csehországban például az erdők 60⁰/₀-át sújtja ez a károsítás. Számolnak azzal, hogy a károsításnak leginkább kitett körzetekben számottevően csökken az erdők fahozama. Lengyelországban az európai erdészettörténet legnagyobb károsítása van folyamatban. 1979-ben hatalmas területeken fellépett és elszaporodott az apácalepke, 1980-ban már 0,5 millió ha-on védekeztek ellene 130 repülőgéppel, 1981-ben pedig 2 millió hektáron, 170 repülőgéppel. Ez a nagy kalamitás bizonytalanná teheti az iparosítás lázában túlfejlesztett faipar nyersanyagellátását.

A hazai erdők egészségi állapota viszonylagosan jó, de korántsem megnyugtató, különösen, ha fafajonként vizsgáljuk őket. Még nagy tűrőképességű kocsányos és kocsánytalan tűlgyeseinkben is pusztulást, időszakos vagy rendszeresen visszatérő, rovarok okozta tarrágást tapasztalunk. Tápdús termőhelyeken álló csereseinkben epidémia jellegű kártételt okoz a csertapló.

Gondokat azonban elsősorban nem ezek a fafajok jelentenek, hanem a fenyők és a nyárok, különösen ott, ahol határtermőhelyekre, gazdaságosan nem hasznosítható mezőgazdasági földekre telepítették őket. A nem megfelelő termőhelyre ültetett nemesnyárat gyakran pusztítják betegségek, károsítók. Országos felméréseink szerint például a legveszedelmesebb betegség, a kéregfekély, erős és nagyon erős károsítása 28 ezer ha nemesnyárasban volt megfigyelhető. Kéregfekélyjárvány 1955-ben, 1967-ben és 1976-ban volt, a hatásukra bekövetkezett, becsült fatömegvesztesség 1,4 millió m³-re tehető. A felmérések során a legfontosabb betegségek vonatkozásában megállapítottuk, hogy az okozott károk a jó termőhelyeken jóval kisebbek, mint a gyenge, illetőleg határtermőhelyeken. Jó termőhelyeken a faállományok a betegségeket rendszerint kiheverik. A homokra ültetett fenyvesekben a gyökérrontó tapló okoz nagy károkat, és az ezredfordulóra mintegy 100 ezer ha homoki fenyvesünk veszélyhelyzetbe kerülhet.

Külön meg kell említenünk a nagyvad okozta kártételeket. Ezek főleg a fiatal erdőstítéseket és a rudaskorú faállományokat veszélyeztetik. A hosszan tartó vadkárok következtében fahozamcsökkenés, minőségromlás következik be, hatástalanná válnak számottevő erdőművelési befektetések. Az utóbbi időben talán éppen ezért, ismételten felvetik, hogy nem volt helyes teljesen megszüntetni az ERTI-ben a vadászati kutatást. Legalább az erdő- és vadgazdálkodás összehangolásának vizsgálatát a főhivatású erdészeti kutatóintézetekre kellene bízni.

Az elmúlt húsz év folyamán erdővédelmi osztályunk a legjelentősebb kórokozó gombafajok és kártevő rovarok ellen védekezési technológiákat dolgozott ki. Ezek a technológiák elsősorban mezőgazdasági növényvédő vegyszerekre és gépi technikára alapozottak. Kétségtelen, hogy a közeljövőben az alapvető eljárás a vegyszeres védekezés lesz. Gondolnunk kell azonban a ter-

mészeti környezetre, és ha lehet, tegyük vegyszermentessé az erdőt. A 20 éves fejlesztési tervben ezért előtérbe kerülhet a biológiai védekezés, a vírus- és baktériumpreparátumok alkalmazása.

A kifejtettek arra figyelmeztetnek, hogy az erdővédelmet a fatermesztés szerves részévé kell tenni, a megelőző és a megszüntető védekezést be kell építeni az erdőművelési technológiákba és biztosítani kell a szükséges költségeket az erdőfenntartási alapból.

Iparszerű erdőgazdálkodás

Az erdőgazdaságban szinte észrevétlenül kezdtek kibontakozni az ipari forradalom kezdeti formái, melyek a termelésben a kézi munkaerő, az állati igavonás és a kézművesség színvonaláról a zömében gépesített erdőgazdálkodáshoz vezettek. Jellemzővé vált a dolgozók egyre hatékonyabb védelme az időjárással, a fizikai megerőltetéssel és az egészségi ártalmakkal szemben. A fakitermelők, erdősítők munkájának egyre nagyobb részét ma már a gépek kezelése teszi ki, mind jobban munkássá alakulnak át. Az erdőkben azonban nem tudnak megszabadulni a sártól és a hótól, az időjárás viszonyosságai még távlatban is fárasztó tevékenységre készítetik őket.

A hazai kutatás az iparszerű erdőgazdálkodási módszerek fejlesztése érdekében az elmúlt időszakban a következő fontosabb eredményeket érte el.

Gyakorlatilag minden ma használt erdőgazdasági gép átesett az ERTI funkcionális vizsgálatainak a szűrőjén, s az eredményekről a gyakorlati szakembereket a piros füzetek útján tájékoztattuk. Legfontosabb eredményünk a VI. ötéves tervidőszakra javasolt erdőművelési és fakitermelési géprendszer, illetőleg ennek adaptálása a fő fafajokra. A kutatás kiegészítő része volt az új erdőgazdasági és faipari gépek munkavédelmi vizsgálata, valamint a motorfűrészek vibrációs szűrővizsgálata.

A kutatások fontos feladata mindazon feltétel és törvényszerűség feltárása, ami nélkülözhetetlen a gépek hatékonyabb működtetéséhez. Az alkalmazandó gépeket, eszközöket úgy kell egymás mellé illeszteni, hogy segítsük a folyamatgépesítést, az energiatakarékosságot, a munkaerő kímélését és a technológiai fegyelmet. Maximálisan ki kell küszöbölni a gépesítéssel járó káros mellékhatásokat (vibráció, zajártalom, környezetszennyezés stb.).

Számolni kell a technikában várható minőségi változással. Gondolunk az elektronika, az automatika nagyobb arányú alkalmazására, az emberi döntést és munkát helyettesítő mikroprocesszorok, ipari robotok bevezetésére. Külön figyelmet érdemel az ún. „nagytechnika” elterjedése, amit területünkön a többcélú fakitermelők gépek, aprítógépek, nagy teljesítményű forwarderek stb. képviselnek. Ezek bázisán óhatatlanul módosul a termelésszervezet, társulások, fatermelési rendszerek alakulnak, s kereteik között bekövetkezik az anyagi erők koncentrálódása és a specializálódás.

Számítógépek az erdőgazdálkodásban

Korunkban a termelés valamennyi területén jellemzővé vált a gépek terhodítása. Nem kivétel ez alól az irányítási, a szervezési szféra sem, ide is behatoltak a számítógépek. Egyes részterületeken már az erdőgazdálkodásban is. Mindannyiunk előtt ismert az Erdőrendezési Szolgálat számítógépre alapozott adatszolgáltatása. Közismert az Erdészeti és Faipari Szervezésfejlesztési Társulás (FAINFORG) több vállalatnál bevezetett korszerű állóeszköz-gazdálkodási rendszere. A Nyugatmagyarországi Fagazdasági Kombinátnak (NYFK)

alakította ki elsőként a teljes vállalatirányítást átfogó, számítógépes rendszert.

A számítógépekre alapozott fejlesztést nézetünk szerint nálunk is központilag koordináltan kell megvalósítani. Úgy kell számítógépeket, illetve kisegítő berendezéseket megválasztani, hogy az alapvető igények az ágazatvezetés és valamennyi vállalat számára egységes rendszerben legyenek ki-elégíthetők. Az ERTI-ben jórészt az élenjáró vállalatok megbízásából évek óta folyó ilyen kutatások eredményei elősegíthetik ilyen egységes rendszer megvalósítását. Közülük csak néhányat emelünk ki.

Az ágazati, a vállalati és az üzemi szintű termelésirányítás javítására számítógépes módszereket adaptáltunk. Megoldottuk a fakitermelés szervezeti színvonalának számítógépes nyilvántartásra alapozott értékelését. Kialakítottuk a vállalati és ágazati szintű számítógépes középtávú faválasztéktervezést. Számítógépes középtávú és éves fakitermelési vállalati tervrendszert dolgoztunk ki. Elkészítettük a vágásszervezés olyan számítógépes tervrendszerét, mely a szóba jöhető technológiai változatokra, a vezérgépek teljes kihasználásával, meghatározza a munkacapat szükséges létszámát, a napi teljesítménykövetelményt, valamint a közvetlen munkabér- és energiaköltséget.

Jövő feladatainkat a következőkből kiindulva tervezzük. A gazdasági reform hatására a közvetlen eredményt hozó fakitermeléshez és fafeldolgozáshoz képest a fa bővített újratermelését megvalósító erdőművelés fejlesztése visszamaradt. Ezért 2000-ig az erdőfelújítás és az erdőnevelés szakszerű megvalósítása várhatóan nehézségekbe ütközik majd.

Az évi erdőfelújítási feladat a mostani 20 ezer ha-ról fokozatosan 30 ezer ha-ra növekszik. A felfutás elsősorban a gyenge minőségű erdőkől adódik, melyeknek felújítása különösen nagy gond. Az EFH megbízásából folyó év közepére erdősítési iránytechnológiákat dolgozunk ki. Úgy tartjuk, hogy valamennyi erdőfelújítási feladat mintegy 60–80 iránytechnológiába besorolható. Ezeket munkaművelet mélységig állítjuk össze. Az iránytechnológiák alapján készített vállalati erdősítési kivitelezési tervek részei lesznek a vállalati terveknek. Ez a technológiai rendszer lehetővé teszi majd, hogy az évi 1 milliárd forintot kitevő erdőfelújítási költségek konkrét, szakszerű tervek alapján kerüljenek felhasználásra és a befejezett erdősítések megfelelő adatnyilvántartás alapján átvételre.

Az ezredfordulóig több mint 2,5 millió hektárnyi erdőtisztítást és gyérítést kell végezni, ezek során több mint 50 millió m³ fát kitermelni. A vállalatok érdekeltsége a szakszerű erdőnevelésben jelenleg rendezetlen. A megoldás érdekében kidolgozzuk az erdőnevelési munkák naturális és finansziális mutatókban való számítógépes nyilvántartásának a rendszerét, ami lehetővé teszi majd a szakszerűség és eredményesség értékelését és ellenőrzését.

Gazdaságirányítás

Az erdőszetben 15–120 év a termelési ciklus. A fő fejlesztési irányokat ezért hosszú távra kell meghatározni. Az 1968. évi gazdasági reform nálunk is az éves eredményt helyezte előtérbe, következetesen biztosítani kell azonban a távlati célok megvalósítását is, egyébként az éves eredmény érdekében feléljük a jövőnket. Az erdőszeti gazdaságtani kutatások alapvetően ezt szolgálják. A felhasználható kutatási eredmények közül a következőket emelhetem ki.

Kidolgoztuk az erdőértékelés nemzetközi szinten is figyelemre méltó módszerét. Elvégeztük az élőfakészlet értékelését. Megteremtettük a föld gazda-

sági értékelésének metodikai alapjait. Feltártuk az erdei üdülés iránt jelentkező társadalmi igényeket, elemeztük az ezekkel kapcsolatos költségeket és hozamokat. Ezek az eredmények hozzájárulnak az erdővagyonnak a hosszú távú társadalmi érdekekkel összhangban történő kezeléséhez és hasznosításához.

Továbbfejlesztettük a fakitermelési utókalkuláció számítógépes módszerét, ami hozzájárulhat a fatermesztés távlati érdekeit jobban szolgáló erdőfenntartási alap képzéséhez. Olyan erdőművelési egységárakat dolgoztunk ki, melyek tartalmazzák a termőhelyeket optimálisan hasznosító faállományok létrehozásának a költségeit és az indokolt nyereséget.

Továbbfejlesztettük az egész fatermelési ciklust átfogó, valamint az éves költség—hozam számításokat. A közeljövőben megteremtjük a hosszú távra szóló, fafajonkénti költség—hozam vizsgálatok és a rövidebb távot átfogó gazdaságossági számítások egységes információs bázisát és elvi rendszerét. A közgazdaság-tudomány egyéb területein elért eredmények adaptációjával kialakítottuk a gazdasági hatékonyság elemzésének erdészeti módszerét. A változó körülményeknek megfelelően folyamatosan figyelemmel kísérjük a műszaki fejlesztés és az érvényben levő gazdasági szabályozórendszer kapcsolatát és igyekszünk elősegíteni a megfelelő gazdasági környezet kialakítását. Elemeztük ágazatunkban 1971—1980. között a keresetszabályozás hatásait. Vizsgáljuk a műszaki fejlődéssel összhangban álló szakemberstruktúra hosszabb távon várható alakulását is.

Közreműködés a kutatási eredmények realizálásában

Elfogadott megítélés szerint a kutatásban egy jó ötlet 1-et, egy elért kutatási eredmény 10-et és egy, a gyakorlatba bevezetett kutatási eredmény 100-at ér. Szintén általánosan elismerik, hogy a realizálás, a gyakorlati bevezetés a gyakorlat és a kutatás közös feladata. Vagyis, ami a kutatókat illeti: a kutatás nem ér véget az eredménybeszámoló megírásával. A kifejtetkekből kiindulva vezettük be intézetünkben a párbeszédes módszert. A kísérleti állomásokon a kutatósmegrendelők, a kutatók és a potenciális eredményfelhasználók, másképpen szólva a megrendelők, vállalkozók és a fogyasztók közötti rendszeres, érdemi kapcsolat fenntartása céljából bizottságokat hívtunk életre. Ezek évente két alkalommal összeülnek, közreműködnek az éves témák kiválasztásában, a kutatómunka szervezésében és végrehajtásában, valamint az eredmények realizálásában. Így a megrendelők és potenciális felhasználók magukénak érezve a kutatást, gyorsabban bevezetik az eredményeket. Nagy örömünkre szolgál, hogy a párbeszédben több megbízó szerv vezetője is részt vesz.

A kutatás értékelésére különböző módszerek vannak. Használják például a citátumindexet. Vagyis hányszor hivatkoznak a szakirodalomban adott kutatónak vagy intézményeknek az eredményeire. Ez nem mindig jelent gyakorlati értékelést. Ezért fogadtuk örömmel a mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszter 1979. évi jutalomkiírását olyan kutatási eredmények elismerésére, melyeket a gyakorlatban eredményesen alkalmaznak. Területünkön ez lehet a kutatás reális értékelése!

Ennek a miniszteri kezdeményezésnek a hatására az elmúlt évben az intézeti jutalmazási szabályzatba új elemként beépítettük a realizálási jutalmat. Erre a célra a részesedési és a költségvetési jutalomkeretek 30%-át fordítjuk. A realizálási jutalmat pályázat útján lehet elnyerni. Pályázhatnak, akik olyan kutatási eredményt dolgoztak ki vagy adaptáltak külföldről, melynek gya-

korlati megvalósítása mérhető gazdasági hasznot eredményezett. Az eredmény gazdasági haszna az alkalmazó gazdálkodó, tervező vagy irányító szervezet munkájában közvetlenül vagy közvetve jelentkezhet. A pályázatokat a realizáló szerv vezetőjének az igazolása alapján az intézet vezetői tanácsa értékeli.

DR. GÁL JÁNOS:

Az oktatás és a szakképzés összehangolása a távlati fejlesztéssel

(Részletek az előadásból)

Az erdészet és az elsődleges faipar tervszerű, harmonikus fejlődésének alapfeltétele a megfelelő munkahelyi munkaerő- és oktatási struktúra... A feladatok megoldása során fel kell számolni az erdőgazdálkodás műszaki elmaradottságát, nagyarányú technikai és technológiai fejlesztést kell megvalósítani...

Az erdőmérnökgigény meghatározásakor, mivel az erdészet területén ez idáig üzemmérnökképzés nem volt, a felsőfokú szakemberszükséglet együttesen tartalmazza a két típusú mérnökgigényt. A felsőfokú szakemberigény 62—67 fő. Az okleveles erdőmérnök képzés alapozó és általános jellegét a jövőben is fenn kell tartani, sőt erősíteni kell. Az üzemmérnökképzésben pedig meg kell valósítani az ágazati specializációt.

A távlati koncepcióban vázolt feladatok megoldása során a középfokú erdészeti szakemberek funkciói is változáson mennek keresztül. A prognosztizált munkaerő-állomány összetétele alapján az ezredfordulóra 3500 középfokú végzettségű erdészre és kerekítve 1000 fő középfokú végzettségű faipari szakemberre lesz szükség. Ennek kielégítése évi 120 fő erdész és 60 fő faipari szak-középiskolással lehetséges. A technikusminősítés rendszerében az erdészeti szakon szükséges az erdőgazdasági gépészeti szak létrehozása, a fafeldolgozó technikus minősítésben egyrészt a létszámemelés, másrészt a specializáció megteremtését tartjuk indokoltnak.

A szakmunkások a munkaigényesség, illetve az elvégzendő munka bonyolultsága szempontjából általában egyenértékűek a középfokú nem fizikai állományúakkal. Ez a munkáskategória magasabb iskolai alapkultúra birtokában általában a jelenleginél rövidebb idejű felnőtt tanfolyami oktatás útján és munkaköri begyakoroltatással képezhető. A fejlesztési koncepcióban prognosztizált munkaerő-állományból mintegy 12 500 fő lesz a szakmunkás. Figyelembe véve a jelenlegi létszámot, a nyugdíjba vonulást, valamint a munkahely-változtatást is, az éves képzési igényt az erdészeti, szakmunkásoknál 380—400, a faipari szakmunkásoknál 240—260 főben határozhatjuk meg. Helyes volna az erdőművelő, fakitermelő szakma elnevezést erdőgazdasági gépész szakmára változtatni a szakma vonzóbbá tétele céljából.

A betanított munkás kívánatos létszám biztosításához az erdészeti szakma területén az éves képzési igény 1100—1200, a faipar területén 500—530 főben prognosztizálható... a képzés megfelelő színvonalú ellátásához tovább kell fejleszteni a vállalati oktatási központok hálózatát. Tovább kell differenciálni a betanítottmunkás-képzést, elsősorban az erdőgazdálkodás területén a *gépkezelői kategóriában*.

A tanfolyamos továbbképzésben a jövőben nagyobb szerepet kell kapniuk a rövidebb időtartamú, egy-egy speciális témakört felölelő *céltanfolyamoknak*, amelyek során az ágazati kutatóintézetek és az élenjáró üzemek eredményeit kell az érintett szakembereknek átadni.

Az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar szakemberellátása terén napjainkban jelentkező, legsürgősebb feladatunk a technika által meghatározott munkamegosztásnak megfelelő differenciált szakemberigény maradéktalan kielégítése és a követelményeknek megfelelő, rendszeres továbbképzése. Ezek nélkül a hosszú távú fejlesztési tervben foglalt, a szakma számára lelkesítő célok nem valósíthatók meg.

(Lásd még: AZ ERDŐ, 1982. 1. sz., 31—37. p.)

DR. MAJER ANTAL:

Természetszerű erdeink jelentősége és jövője

Az erdő igen jelentős, állandóan és tartósan megújuló nemzeti kincsünk; forrása népgazdaságunk fontos nyersanyagának, a fának és legfőbb összetevője természetes környezetünknek; egyre több szó esik erdeink sokoldalú hasznosításáról. Az erdő védelmi és üdültetési szerepének hangsúlyozása nem jelentheti olyan fontos nyersanyagnak, mint a fának hozamcsökkentését, hanem éppen az erdők *fatermesztésének* jelentőségét, növelését emeli ki. A ma tudománya az erdőt, mint összetett *környezeti rendszert* fogja fel; az erdő életközössége élőhelyével szoros kölcsönhatásban áll. A *fatermesztés szempontjából kiváló erdei ökoszisztémák, környezetvédelmi szempontból is kedvezőbbek.*

Hazánk tekintélyes része, mintegy 2/3-a síkságra, szemiárid erdőssztyepp övezetbe esik, ahol a fás növénytakaság környezetvédelmi szerepe még tovább fokozódik. Kétségtől a *természetes* és a *származék* erdőtársulások elégitik ki leginkább az erdők sokoldalú rendeltetését; ezek az igazi, önszabályozásra és önfelújításra képes, *stabil* környezeti rendszerek. Területi arányuk erdeinkben 28% (18+10%). (Lásd Keresztesi, 1980. „Egy világelsőség apropóján” című, Az Erdőben megjelent cikkét!)

Ehhez hozzávehető erdeinknek az a nagy hányada, amelyet az őshonos fafajok alkotnak: egy-két fafajra csökkent ugyan a faállomány, sőt az erdőt mesterségesen telepítették, a termőhelyi, a növénytakasági összetételben azonban nincs lényeges eltérés. Ezek a *természetszerű* és tartós erdőtársulások erdeink mintegy 20%-át foglalják el. Természetszerű erdőgazdálkodásról tehát erdeink 48%-a esetében beszélhetünk, azaz 729 ezer ha-on!

*

A mesterséges erdők nagy része az *ültetvényszerű* erdők közé tartozik. Hazánkban ugyanis alig ismerünk igazi *faültetvényt*; talán a nemesnyár gazdasági fajtából létesített „cellulóznárasok” sorolhatók ide. Az átmenetet jelentő „*ipari erdők*” térfoglalása, az erdőfenyő és a cser rövidke vágásérettségi korral történő termesztése valójában csak most kezdődik. A mesterséges faállományok így is erdeink 52%-át, 788 ezer ha-t borítanak.

A természetű erdők és az ültetvényszerű erdők élesen *kettéosztják*, felezik a magyar erdőket, és ezzel *két ágra bontják* a magyar erdőművelést is.

A magas vágásérettségi korú, 60—120 éves keményfa lomberdeink, ahova a tölgyesek, beleértve a cseréseket is, és a bükkösök, ide értve a gyertyánosokat és az egyéb kemény lombdöket is, a kapcsolatot, a következetességet, a folyamatos változást korosztályonként jól mutató *természetszerű* erdőkbe tartoznak. Ezzel szemben a gyorsan növő lágy lombdöket, ahova a nyár-, fűz- és égerállományok sorolhatók, illetve a fenyveseket, valamint az akácosokat vehetjük — általában 40—60, a nyár, a fűz esetén 20 év körüli vágásérettségi

korral — tehát az *ültetvénytípus*, mesterséges erdőműveléssel kezelt faállományokat foglalja össze.

A nemestölgyek aránya alig, a cser és a bükk aránya az első korosztályokban erősen, s folyamatosan csökken. A bükk 41—60 éves korosztályban éri el a legnagyobb térfoglalását; az 1—10 évesek területe ennek sajnos alig egyhatede. Érdekes az *akác* visszaesése is, ez a fafajpolitikai célkitűzéseket tükrözi. A III. korosztály adatahoz viszonyítva éppen felére csökkent az 1—10 éves akáctelepítések és -sársók aránya.

A nemesnyár területe az 1—20 éves korosztályban a legnagyobb; ezt a területet tartani kell. Az 1—10 éves telepítések aránya kissé visszaesett, tehát ehhez viszonyítva fokozni kell a telepítést.

A fenyőtelepítések az 1—20 éves, főleg az 1—10 éves korban a legnagyobb területűek. Mindez az utóbi évtized fenyőprogramjának köszönhető; helyes termőhely-megválasztással, minőségi szaporítóanyaggal, nagyüzemi gépesítéssel tehető eredményesebbé a fenyvesítés.

*

Röviden még visszatérek az *akáchoz*. Az akácosok a mesterséges erdők között szerepelnek, bár a sarjról eredt állományait már *féltermészetes* erdőfelújításnak tekintjük. Az akác adventív fafaj; egzóta jellegét azonban az elmúlt 2,5 évszázad alatt eléggé elvesztette; 1750-ben telepítették először erdőjellegűen. Nemcsak erdeinkbe olvadt bele tökéletesen, de a magyar tájba is. Síksági tájaink meghatározó, jellemző fafaja lett. Erdőtársulásai igen sajtós nitrofil és tavaszi „efemer” növényzetet szelektáltak a magyar flórából. Legalább sarjállományait (14⁰/₀!) vehetnénk már a természetstípus erdők közé.

Az ENSZ 1967-es canberrai világerőtekeztetén kimondották: „Az egzóták állományait a meghonosítást követő 250 éven át, természetstípus felújítás esetén is, mesterséges faállománynak kell tekinteni”. Ennek alapján a sarj akácosok területével növelhető volna a természetstípus erdeink aránya, tehát a 48⁰/₀ 62⁰/₀-ra módosulna!

Még ősbib a pionír *fenyőfafajok* telepítése. Sok helyen sivar kopárok meghódítására, átmeneti, előerdőként telepítjük őket köves, homok- és löszkopárokra egyaránt. Felhasználásuk gyorsítja az erodált talajok védelmét és javítását. Fenyveseink zöme, mintegy 9⁰/₀-a, ilyen helyen áll és áldásos szerepet töltenek be tájaink kopár sebeinek eltüntetésében, azok kultúrabbá, szebbé tételében. Hasonló szerepet kapnak több helyen a nyárok, a füzek és az égerek is: 1⁰/₀-os a területarányuk.

Ha tehát erdeinket a táj- és környezetvédelem szempontjából elemezzük, 62+10=72⁰/₀ a „természetstípus”, de legalább a *stabil* szilvo-ökoszisztémához sorolható fás növényársulás, és csak 28⁰/₀ marad olyan mesterséges, elsősorban nyár-, fenyő- és akácfaajokból álló faállomány, amelynek kis hányada, 10⁰/₀-a, a környezeti rendszer szempontjából esetleg labilnak tekinthető. (A 20 év feletti nyárasok, a 30 évnél idősebb akácosok és a 40 év feletti fenyvesek már stabil kultúr-ökoszisztémának tekinthetők!)

*

Az erdőknek tehát népgazdasági és társadalomvédelmi szempontból sokoldalú rendeltetést kell kielégíteniük. Ennek elérésére

— növelni kell a biztonságos, stabil erdők arányát;

- tartani kell a nemestölgyek részarányát;
- vissza kell állítani a bükkösök és egyéb értékes lomberdők területének nagyságát, még akkor is, ha ez mesterséges tevékenységet igényel;
- a gazdaságosságot és a szakszerűséget szem előtt tartva, némileg csökkenteni kell az akácok területét, ahol viszont termőhelyileg helyén van, megbecsült fafajnak kell tekinteni és természetési eljárásait korszerűsíteni szükséges;
- az elért szinten kell tartani — a termőhely jobb megválasztásával — a nemesnyárasok, valamint a fenyvesek területét;
- felül kell vizsgálni az elegyes állományok kérdését és a jelenlegi műszaki és gazdasági lehetőségeket, valamint a „biológiai automatizálásnak” megfelelő állományszerkezetű, gazdagabb, tájhoz simuló, stabil erdei ökoszisztémákat kell létrehozni, ill. az ehhez vezető eljárásokat kialakítani.

A VI. ötéves terv erdőművelési előírásai már ebben a szellemben születtek, amikor

- az értékes, kemény lombos erdeink területének növelésére,
- s a természetes erdőfelújítás kiterjesztésére; az évi véghasználati terület 10⁰/₀-áról 25⁰/₀-ra emelésére kényszerítene.

DR. JÁRÓ ZOLTÁN:

Az ökológiai potenciál hasznosítása az erdőgazdaságban

Az erdő olyan sajátos ökoszisztéma, amelyben a meghatározott környezeti feltételek a mezőgazdasági ökoszisztémáktól eltérően érvényesülnek. Ezért az agroökológiai potenciál felmérésénél az erdő és erdőgazdálkodás sajátosságaihoz kidolgozott *termőhely-értékelést* alkalmaztunk. Alapvetően építettünk az üzemtervekben rendelkezésünkre álló aktualizált adatokra. A felmérés az 1666 ezer ha erdőterületre vonatkozik, és az 1978. évi bázisállapotot tükrözi.

Az ország erdőterületének termőhelyi adottságai

Klíma: bükkös klímájú 9,5⁰/₀; gyertyános-tölgyes klímájú 34,5⁰/₀; kocsánytalan tölgyes, ill. cseres klímájú 32,5⁰/₀, erdőssztepp klímájú 23,5⁰/₀.

Hidrológia: többletvízhatástól független 77,0⁰/₀; változó vízellátású 2,0⁰/₀; szivárgó vizű 1,0⁰/₀; időszakos vízhatású 16,5⁰/₀; állandó vízhatású 3,0⁰/₀; felzárkózott nedves 0,5⁰/₀.

Talaj: A genetikai talajtípusok százalékos megoszlását az 1. táblázat mutatja. Ebből kitűnik, hogy erdeink zöme az erdőnek megfelelő klímában és erdőtalajon (agyagbemosódásos barna erdőtalaj, barnaföld) helyezkedik el. Ki kell emelni a vázlatajokon (földes vázlataj, futóhomok, humuszos homok) levő erdőket (több mint 300 ezer ha), amelyek az erdészek nagy földhasznosítási tevékenységét mutatják. A tipikusan mezőgazdasági hasznosítású talajokon (csernozjomok) az erdő aránya kicsi (2⁰/₀). A szikesek, adottságaik miatt, fátlanok és a szikfásítási törekvéseink ellenére csak az ún. termő szikeseken lehetett és lehet erdőt létrehozni. Ezek fahozama nem jelentős, elsődleges funkciójuk a környezetvédelem.

Az ökológiai adottságok hazánk nagyobbik részén kedvezőek az erdőgazdálkodásra, a fatermesztésre. Ezt már elődeink is felismerték és tudatosan hasznosították, amikor a mezőgazdasági termelés érdekében kiirtott, lassan növekvő lombos erdők helyén az újraerdősítés során gyorsan növekvő akácot, nyárat, fenyőt telepítettek faellátásunk érdekében.

Az erdők állapota ma és 2000-ben

Az erdeink százalékos fafajarányát összehasonlítva az optimális fatermesztési modell szerint 2000-re (2. táblázat) tervezettel a következőket állapíthatjuk meg:

Az ökológiai potenciálra épülő fatermesztési modell szerinti fejlesztés az erdő hosszú termelési ciklusa miatt elsősorban a minőségben és csak 20—100 éves távban a mennyiségben mérhető.

A felújításokban a termőhely termőképességére alapozott fafajmegválasztással, a nemesítés eredményesebb alkalmazásával a népgazdaság számára legfontosabb fafajok (fenyők, nemesnyárok, nemestölgyek) aránya nő, de

1. táblázat

Genetikai talajtípusok százalékos megoszlása az erdőterület ten (1666 ezer ha)

Fő típusok	%
Váztalajok	19,4
Üledék- és hordaléktalajok	4,9
Sötét színű erdőtalajok	8,4
Barna erdőtalajok	54,7
Csernozjom talajok	2,4
Szikes talajok	0,5
Réti talajok	6,0
Láptalajok	0,4
Mocsári és ártéri erdők talajai	3,3

Az erdők százalékos fafajaránya 1978-ban és 2000-ben

Erdőterület: 1666 ezer ha

Fafaj	1978	2000
	%	
Tölgyek	23,3	25,8
Cser	12,5	10,4
Bükk	6,8	6,8
Gyertyán	7,3	6,0
Akác	18,8	17,3
Egyéb kemény lomb	3,6	3,2
Nyárok — fűzek	11,4	10,1
Egyéb lágy lomb	3,1	3,0
Erdeifenyő	8,4	11,6
Feketefenyő	3,5	4,0
Lucfenyő	1,1	1,5
Egyéb fenyő	0,2	0,3

emellett az állománytípusokon belül a mennyiségi és minőségi fatermés is emelkedik, pl.:

- a KST területi aránya 8,7⁰/₀-ról 9,7⁰/₀-ra nő (ami több mint 20 ezer ha);
- a KTT területi aránya 13,1⁰/₀-ról 14,6⁰/₀-ra nő (ami közel 25 ezer ha);
- a nemesnyárasok aránya 8,1⁰/₀-ról ugyan 7,1⁰/₀-ra csökken, de a jó növekedésűek aránya 42⁰/₀-ról 47⁰/₀-ra nő, a gyenge növekedésűek aránya 8⁰/₀-ról 4⁰/₀-ra csökken;

— az akácosok területe 18,8⁰/₀-ról 17,2⁰/₀-ra csökken (13 500 ha), de a jó növekedésűek aránya 29,5⁰/₀-ról 33,5⁰/₀-ra nő, a gyenge növekedésűeké 12⁰/₀-ról 8,5⁰/₀-ra csökken.

Meg kell jegyezni, hogy a nemesnyárasok és az akácosok területe a termőhely termőképességére alapozott, tervezett erdőtelepítések révén 47 ezer, ill. 67 ezer ha-ral növekszik, így az 1978. évi bázisállapotot meghaladja, ill. kevés híján eléri a 2000. évben. A fenyők közül ki kell emelni a lucot, amelyik a legértékesebb, de termőhelyigénye is nagy. Az ökológiai potenciálra alapozva területe 2000-re a mai 15,4 ezer ha-ról 22,3 ezer ha-ra növelhető, első sorban a kis értékű, elegendően gyertyánosok helyén.

Erdőterület-fejlesztés

Az erdő sokféle funkciójának érvényesítése és a racionális földhasznosítás világszerte az erdőterület növelését teszi az erdészet feladatává. Az optimális tájszerkezet, a környezetvédelem, a racionális földhasznosítás hazánkban is új erdőtelepítéseket tesz szükségessé. A 2000-re prognosztizált erdőterület-fejlesztést az agroökológiai adottságok és az országos erdőállomány-fejlesztési koncepció alapján, az 1978. évben érvényes lehetőségeket figyelembe véve, alakítottuk ki. 296 ezer ha új erdő létesítésével az ország 1978. évi 17,9⁰/₀-os erdősültsége 21,1⁰/₀-ra növekedne. Ez az erdőterület-fejlesztés megvalósítása azonban még nem jelenti az optimális erdősültség elérését.

Az erdők hasznosítása

Az erdőterület-fejlesztés az erdők hármaskörű funkciójának fejlesztését is jelenti. A *fatermelés* magába foglalja a fa és egyéb erdei termékek hasznosítását. A *környezetvédelem* zöldövezeti, talajvédő, vízvédő, táj- és természetvédelmi erdők és fásítások fenntartását és létesítését. Az *üdülési* funkció az üdülő-, turista-, pihenő-, séta-, kirándulóerdők, erdei táborok, turista- és sportlétesítmények létrehozását és fenntartását jelenti. Az erdőgazdálkodók legfontosabb feladata ma és a jövőben is a fatermelés. Az agroökológiai potenciál felmérése során kitűnt, hogy 2000-ben az évi fakitermelést a maihoz viszonyítva 20–30⁰/₀-kal lehet növelni. Az 1978-ban kitermelt és a 2000-ben kitermelhető fatömeg fajtacsoportonkénti megoszlása, m³-ben:

F a f a j	1978	2000
Kemény lombos	5 161 073	7 084 080
Lágy lombos	1 473 220	2 106 817
Fenyő	511 954	585 297
<i>Együtt:</i>	<i>7 146 247</i>	<i>9 776 194</i>

Javaslatok

Az agroökológiai potenciálfelmérés alapján és a fatermesztési modell alkalmazása során kialakult javaslataink szerint az erdőgazdálkodásunk fejlesztéséhez szükséges:

- az erdők korszerű termőhelyterképének megszerkesztése és a fatermelés alapjává tétele,
- a nemesített erdészeti fafajták nagyobb mértékű elterjesztése,
- a korszerű erdőművelési és fakitermelési eljárások, valamint géprendszerek fokozott bevezetése,

- az erdő- és vadgazdálkodás összehangolásával az erdőkben a vad által okozott kár csökkentése,
- a differenciált erdőhasznosítás megszervezése, amely lehetővé teszi valamennyi erdő fájának minden alkotóeleme (pl. melléktermék) racionális hasznosítását.

DR. BONDOR ANTAL:

A nemesítés szerepe a jövő erdőgazdaságában

Az ország erdőterületének további növelése során szembe kell néznünk az-
 zal a ténnyel, hogy a világ élelmezésének gondjai egyenértékűek — ha nem
 nagyobbak — a nyersanyag- és energiagondokkal, így minden ország jelen-
 tős erőfeszítéseket tesz mezőgazdasági termőföldjei védelmére. A *töbletter-
 melés megoldásaként ezért elsősorban az egységnyi területre eső hozamok
 növelése jöhet számításba, előtérbe kerül az erdészeti nemesítés alapvető
 jelentősége.*

A harminc évre visszatekintő erdészeti nemesítés eredményeként a minősített
 fafajták száma 26, a bejelentett, de még nem minősített fajtajelöltek száma
 11. A minősítésre kerülő fafajok köre — a VI. ötéves tervidőszakban — vö-
 rősfenyővel és tölgygel bővíthet. Nemesnyárból 10, fűzből 5, akácból 8, er-
 deifenyőből 1, szilből 1, lucfenyőből 1 minősített fajttal rendelkezünk. A
 minősítés körébe eddig bevont 6 faj (nyár, fűz, akác, szil, erdei- és lucfenyő)
 az ország erdőterületének 42⁰/₀-át borítja, az élőfakészletéből — fiatal kor-
 osztályai ellenére — 30⁰/₀-kal részesedik. Külön megnyugtató, hogy a nyár,
 a fűz, az akác és vörősfenyő tekintetében szükséges országos szaporítóanyag-
 igényt 100⁰/₀-ban, erdei- és lucfenyő esetében 50⁰/₀-ban nemesített anyagból lehet
 kielégíteni.

Az erdészeti termesztés sajátosságai mellett (hosszú termesztési ciklus) —
 amely egyébként az erdészeti nemesítés alapvető nehézségét is jelenti — *az
 elért eredmények nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedőek.* Ugyanakkor
 az ország igen változatos termőhelyi viszonyai, a felhasználói oldalról jelent-
 kező differenciált igények kielégítése, a termesztés biztonsága, fafajonként
 a meglevőnél még szélesebb fajtaszortiment kialakítását sürgeti. 1981-ben
 az MTA erdészeti bizottsága nemesítési albizottsága áttekintette az erdészeti
 nemesítés helyzetét és javaslatokat, irányelveket dolgozott ki az erdészeti
 nemesítés részére. A részletes elemzőmunka alapján meg kellett állapíta-
 nunk, hogy az erdészeti nemesítés általános célkitűzései, mint a hozamok nö-
 velése, a minőség javítása és a rezisztenciára való nemesítés mellett többek kö-
 zött *előtérbe kerül az energiatakarékos termesztést, az „extenzív” termesztés-
 technikát tűrő és a kombájnos fakitermelést elősegítő fajtatulajdonság iránti
 igény.*

Ennek a komplex feladatnak a tükrében *fokozottabb figyelmet kell fordíta-
 nunk a nemesített fajták szaporítóanyagának előállítására.* A fajtatulajdonságok
 között a *nagyüzemi szaporíthatóság* (vagy a különleges követelményeket támasz-
 tó szaporítástechnológia nagyüzemesítése) alapvető követelményként jelent-
 kezik.

Az előzőekben ismertetett feladatok *szükségessé teszik a célraorientáltabb
 nemesítői tevékenységet.* A nemesítői munka során olyan fajták előállítására
 kell törekedni, amelyek

- fahozama felülmúlja az eddig minősített fajták hozamát,
- minőségjavítása hozamnöveléssel jár,

- a betegségekkel szemben ellenállnak,
- termőhelytűrőssel rendelkeznek,
- megfelelnek a fafeldolgozó ipar igényeinek!

A gyorsan nöövő fajok számára alkalmas területeken a fafaj és annak faipari felhasználása függvényében kell döntenünk a mennyiség és minőség között. Számolni kell azzal, hogy a rostosító, forgácsoló és egyéb biomassza-hasznosító technológiák aránya tovább fog növekedni. Meg kell vizsgálni pl., hogy a különböző feldolgozási eljárások paramétereinek megfelelő növényanyag (fajta) kialakítható-e, illetve érdemes-e és milyen mértékben külön szelekciót végezni az extenzív — mennyiségi és intenzív — minőségi célú fatermesztés céljára. A két célkitűzést világosan el kell határolnunk egymástól.

Az export bővítése vagy az import kiváltása során nemcsak arról van szó, hogy újdonságokkal bíró fajták fatermesztését évek múltán exportálni lehet, hanem arról is, hogy az ilyen új fajták szaporítóanyaga is jelentős devizabevételt jelenthet.

Az eddigiekben magról szaporított fajok esetében is keresni kell a vegetatív szaporítás megoldásának és továbbfejlesztésének útját. 1982-ben, az Erdészeti és Faipari Egyetem erdőtelepítéstani tanszékének koordinációjával és tevékeny részvételével megindítjuk a „Mikroszaporítás alkalmazása az erdőszetben” című kutatási feladatot. Az 1985-ig szóló kutatási feladat magába foglalja:

- a szerv- és szövettenyészetek,
- embrió- és magkezdemény-kultúrák kísérleti előállítását, a szerv- és szövettenyészetek regeneráltatását, az organogenezis indukcióját.

A nemesítési munka hatásfokának javítása érdekében — véleményünk szerint — a nemesítés szellemi és anyagi erőit viszonylag kevés számú olyan fafajra kell koncentrálni, amelyek hazai nemesítésének tradíciói vannak, s az eredmények nemzetközi viszonylatban is számottevőek. Ilyenek: a nyárák, a fűz, az akác, a fenyők. Más fafajoknál az adaptációs munkát kell előtérbe helyezni és a hazai fenntartást végezni.

Külön elbírálás alá tartozik a tölgy és a bükk. Erdeink legfontosabb és legértékesebb két fafaja. Hosszú termesztési ciklusa, a plantázásokban is késői termőrefordulása nagyon nehezíti a nemesítés munkáját. Viszont gazdasági jelentőségük miatt erről nem mondhatunk le. A nemesítési munka több irányú lehet: szelekció, populációnemesítés, kiválasztott törzsfák szövettenyésztéses szaporítása stb.

A populációnemesítést is szolgáló magtermelő állományok második revízióját előkészítettük és a munka 1981-ben megkezdődött. A nemesítés önálló eredményeinek megjelenéséig nagy súlyt kell helyezni a legjobb állományok elszaporítására. Ehhez az OECD-séma alkalmazása, „tömbösített” állományfelújítási eljárás bevezetése ajánlható.

*

A jelenleg és a közeljövőben folyó nemesítési munka eredményei mind hozamban, mind minőségben az ezredforduló után realizálódnak. Ezért elengedhetetlen bizonyos „futurologiai” kutatások beindítása, amelynek során

- prognosztizálni kell az ezredforduló utáni felhasználói igényeket, különös tekintettel arra, hogy ez milyen differenciálást igényel a fajtaszortimentben,
- melyek azok a (főleg beltartalmi) tulajdonságok, amelyeket a felhasználó-

ipar valóban hasznosít (pl. mekkora áldozatot érdemes fordítani pl. a rosthosszúság növelésére,

- melyek azok a külső bélyegek, amelyek a jövő termesztéstechnológiája szempontjából fontosak, és amelyeket nem erdőművelési eljárásokkal, hanem nemesítéssel kívánunk elérni,
- melyek azok a termesztési körzetek, amelyekre külön fajtaválaszték szükséges (termhely—fajta kölcsönhatásának kérdése),
- egyáltalán: melyek a számbavehető termőhelyek, milyen termesztési célkitűzés mellett,
- a nemesített állományok célszerű genetikai összetételének meghatározása fafajonként és termesztési célként, illetve a vágásforduló hosszától függően,
- felméréndők azok a speciális igények is, amelyeket a nemesítésnek esetleg számításba kell vennie (pl. szennyvízöntözés, légszennyezés, rövid vágásforduló, minirotáció, „silózás” stb.).

DR. SALI ÉMIL—DR. CSONTOS GYULA:

Az erdőrendezés szerepe a távlati fejlesztésben

Az erdőgazdálkodás körén belül az erdőrendezés az a munkaterület, amely annak tervszerűségét szolgálja, mégpedig mind a hosszabb lejáratú, azaz a távlati, mind a rövidebb lejáratú tervek készítésében. Számos alapvető erdőrendezési ismeretet hoztunk magunkkal a felszabadulást megelőző időkből, s ezeket igen célszerűen hasznosítani is tudtuk. Ezeknek az ismereteknek közös jellemzője volt az, hogy eleve csak az erdőgazdálkodás körén belül törekedhettek a tervszerűségekre, hiszen erre az akkori körülmények között is szükség volt, mert az erdőgazdálkodás nagy területen, rendszerezés nélkül, áttekinthetetlen paraméterekkel folyt volna, s ugyanakkor — a magyarországi faállományviszonyokat figyelembe véve — a faállományok újratermelése mintegy fél évszázadot igényelt. A korábbi erdőrendezési ismeretekhez újakat kellett szereznünk és ezeket is fel kellett használnunk ahhoz, hogy az erdőrendezés (és akár az általa összeállított erdőgazdasági üzemtervek, akár más jellegű, de csak az erdőrendezés által összegyűjthető információk köre) megfelelően szolgálhassa a távlati fejlesztést, mégpedig minden olyan téren, amelynek szolgálata az erdőgazdálkodás, az erdőgazdálkodó szervezeteknek a feladata.

Néhány olyan körülményre kívánunk rámutatni, amelyeket az erdőrendezés révén ismertünk meg, s a távlati fejlesztésben feltétlenül figyelembe kell vennünk az ismeretekből levonható következtetéseket.

Erdeink területe egyelőre nagyrészt kialakultnak tekinthető. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy viszonylag kisebb ütemben nőtt a gazdasági erdők területe, mint a különleges erdőké. Érdemes azonban megfontolni azt, hogy továbbra is a jelenlegi ütemben célszerű-e növelnünk az ún. különleges erdők területét és arányát, avagy erősebben figyelembe kell vennünk azt a már igazán régóta ismert és felismert körülményt, hogy ugyanaz az erdőrézslet több célt is szolgálhat egyidejűleg.

Élőfakészletünk — az ország összes erdejében — meghaladja, ill. 1980 elején feltétlenül meghaladta a 250 millió m³-t. S éppen az erdőrendezés részletes vagy részletesen, mélyen elemzett adatai adtak eddig, s adhatnak ezután még több következtetést arra, hogy az élőfakészlet növekedésének helyenként, egyes fafajoknál és egyes fajok egyes eredetű faállományaiban árnyoldalai is vannak, s jelentős intézkedéseket (számos esetben ezek véghasz-

nálatti fakitermeléseket jelentenek) kell tennünk a negatív hatások minél erősebb csökkentésére, sőt — ha erre mód van — megszüntetésére.

Mind az erdőgazdálkodás mindennapos gyakorlatában, mind az erdészeti kutatásban nagy, az eddiginél nagyobb gonddal kell foglalkoznunk az előhasználatokkal, az ezekkel összefüggő, vagy az ezekből adódó problémákkal. Ismeretes, hogy az előhasználatok területe következetesen csökkent, ill. csökken, ugyanakkor növekszik a hektáronkénti előhasználati fatömeg. Kétségtelen, hogy ezt a megoldást gazdasági szükség szülte, s az erdőgazdálkodás gyakorlata már régen ezt az utat járta, amikor — tetemes időbeli fáziskéséssel — az erdőrendezés ezt a gyakorlatot az erdőgazdasági üzemtervekben mintegy törvényesítette.

Ismétlésre kényszerülünk ugyan, de a témában a kutatás azt a segítséget adhatná az erdőrendezésnek, ez pedig a távlati fejlesztésnek, hogy mely fafajok, milyen korú és minőségű (esetleg még több, más mutatójú) faállományai mekkora maximális mértékű beavatkozást (azaz előhasználatot) bírnak el a faállomány károsodása nélkül, ill. úgy, hogy az perspektivikusan a faállomány javát szolgálja.

A távlati célok, feladatok egyike, amelynek megtervezésében az erdőrendezés kellő segítséget adhat, az erdőfelújítások időben és megfelelő minőségben történő végrehajtása. Ez a feladat szinte évről évre növekszik, mégpedig nagyjából abban az arányban, ahogyan a véghasználati fakitermelések révén a véghasználati terület, azaz a vágásfelújítási kötelezettség is növekszik. Az egy-egy évre eső feladatnál ez érthető, de nem fogadható el az a jelenség, hogy helyenként vagy éppen országosan is, növekszik a vágásfelújítási hátralék. Ennek csökkentése érdekében évről évre nagyobb ilyen munkát kell végeznünk. Ha kellő előkészítés után, azaz az összes előfeltétel megteremtésével, az erdőgazdálkodó szervezetek elvégzik azt a véghasználati kitermelést, amennyire a faállományviszonyok módot adnak (ez 6,8 ~ 6,9 millió bruttó m³) akkor a mai 20—21 ezer hektár évi vágásfelújítási kötelezettséggel szemben kb. 28 ezer hektárra, tehát a mainál mintegy 40%-kal többre kell számítani.

A távlati tervek fontos fejezete az erdőgazdálkodásban, mekkora famenyiséget képes adni folyamatosan, növekvő ütemben anélkül, hogy ez az erdők kárára történik, sőt valójában ez is az erdők javát szolgálja, még akkor is, ha egyes körökből ellenészrevétellel találkozunk az erdőrendezés vagy az erdészet vezetése. Ez a „kritika” érheti a fakitermelés összességét, ennek módszerét, de lehet, hogy csak egyes fafajokat, pl. a bükköt. Minden helytálló észrevételt figyelembe kell vennünk, ezeket érvényesítenünk, de a helyt nem állókat félre kell sepernünk. Nekünk a távlati célok érvényesítése mellett ezzel, ill. ezekkel azonos rendű feladatként kell számon tartanunk a népgazdaság és a lakosság fával és fatermékkel történő folyamatos ellátását olyan mértékben, amennyire ez a hazai erdőkből lehetséges. S itt, ebben a feladatban is sok a teendőnk: tudja az erdőrendezés, hogy — a szükséges feltételek megtétele révén — hovatovább 9,5 ~ 10 millió bruttó m³ fát adhatnak a hazai erdők; de ugyanaz az erdőrendezés nem eléggé, vagy nem eléggé hangosan teszi ezt egyrészt a potenciális végrehajtók, azaz az erdőgazdálkodó szervezetek felé, másrészt a felsőfokú döntésre illetékes szervek felé — természetesen (s itt megint ismétlünk) a feltételek feltüntetésével.

Bár az eddig elmondottakban is tettünk említést az erdő, ill. az erdőgazdálkodás egyéb hasznairól, pl. a különleges célú erdőkről, célszerű ezekkel külön is foglalkoznunk, még akkor is, ha ezt röviden tesszük.

Ismeretes az, hogy az erdőrendezés készíti, az erdőgazdasági üzemterv tartalmazza a vadgazdálkodás távlati tervezésekor szükséges alapadatok igen jelentős részét. Ezekkel az adatokkal — természetesen ugyanakkor pl. az üzemi térkép felhasználásával — a nagyvadgazdálkodás olyan mélységig tervezhető, hogy a terv megvalósítása esetén a vadgazdálkodás elismerésre méltó színvonalat érhet el, ugyanakkor az erdőgazdálkodó szervezetnek sem lesz oka arra, hogy fiatal faállományainak pusztulásaért a kelleténél nagyobb létszámú vadállományt vagy a vadászatra jogosított szervezetet kellene felelőssé tennie.

Hasonló a helyzet a „különleges” erdők esetében is. Ezek közül egyre több a nagyvárosok közelében elhelyezkedő, ún. kirándulóerdő. Számosan és sok helyütt úgy vélik, hogy akkor cselekszenek helyesen, ha az ilyen célra alkalmas erdőket kivonják a rendszeres termelőtevékenység alól. Valójában nem gondolnak arra, hogy az erdő faállománya viszonylag gyorsan változik és ezért nem is túlságosan hosszú idő múlva a különlegessé minősített erdőt vissza kell (illetve át kell) minősíteni termelési célú, azaz gazdasági erdővé, s ha következtetések akarunk lenni, akkor minden üzemtervi ciklusban (vagy legalább minden másodikban) módosítani kell az erdő funkcióját. Célszerűbb lenne — mert éppen így egyszerűbb is — az erdő funkciójának változtatlanul hagyásával olyan erdőgazdálkodási eljárások, módszerek előírása az erdőgazdasági üzemtervben, amelyek a szükséges többcélúságnak maradéktalanul megfelelnek. Mindez különösen előnyös megoldás a távlati fejlesztés szemüvegén nézve is, mert egyre kevésbé mondhatunk le arról a faanyag-mennyiségről, amely a valójában nem feltétlenül termelési célú erdőkben nőtt. Végül is tudnunk kell azt, hogy a nem termelési célú erdők faállományában is a legfontosabb munkaeszközök közé tartozik a fűrész és a fejsze.

Ami tehát az erdőrendezés és a távlati fejlesztés kapcsolatát illeti, rendben van, azaz az erdőrendezés a távlati fejlesztés céljára megfelelő mennyiségben és elegendő pontossággal tud adatokat szolgáltatni. Az erdők időszaki állapotjellemzőinek összehasonlítása ugyanakkor módot ad arra, hogy egyrészt az az erdőkben, másrészt az erdők szolgáltatásaiban bekövetkezett változásokat kellő megbízhatósággal meg tudjuk ítélni, tehát a távlati terv végrehajtásának eredményességét kritikusan értékelhessük.

Említésre érdemes e tekintetben, hogy sok esetben merül fel problémánk a pénzben kifejezhető érték megítélésében. A távlati tervek időtartama elegendő hosszú ahhoz, hogy a pénzügyi értékelés módszereit kialakítsuk, és azután folyamatosan finomítsuk. Ehhez azonban — a pénzügyinél jóval árnyaltabb — olyan naturális értékelési mód kialakítása is szükséges, amely valóban kiállja az idők és az időkben bekövetkezett változások próbáját. Vagyis gondoskodnunk kell arról, hogy akár az 5, akár a 10 vagy 15 évenként rendelkezésre álló naturális mutatók alapján meg tudjuk mondani, előre jutottunk-e, s ha igen, mennyivel.

Az erdőrendezés az erdőkről, az erdőkben esedékes teendőkről egyre több és egyre pontosabb információkat szolgáltat. Ügyelnünk kell arra, hogy ezek száma és mélysége a különböző vezetési fórumok előtt akkora legyen, amekkorának az áttekintése és megítélése az adott fórumon valóban lehetséges.

Fatermesztési modellek szerepe a távlati fejlesztésben

Több mint két évtized telt el azóta, hogy a Magyar Tudományos Akadémián 1961. december 4-én megvitattuk a hosszú lejáratú erdőművelési és fatermési kísérletek metodikáját és meghatároztuk a kutatások programját. A kitűzött cél a magyar erdők növekedési menetének, faállomány-szerkezeti és fatermési viszonyainak, valamint szakszerű nevelésének a meghatározása volt. Közismert, hogy ekkor még sem erdőnevelésünk, sem az alkalmazott fatermési adatok nem épülhettek olyan hazai kísérleti bázisra, amely megbízható számsorok levezetéséhez szükséges. Abban az időszakban erdőművelésünk fejlesztésének első szakaszát éltük. Egyre sürgetőbbé vált az igény olyan szakmai útmutatásokra, amelyek az értékes tapasztalatokon túl, számszerű eligazítást adnak az erdőműveléssel és az erdők fatermésének meghatározásával foglalkozó szakemberek számára. Ezek voltak a főbb indítékai annak, hogy 1961-ben országos programot dolgoztunk ki, amelynek egyik eredményeként erdeinkben úgyszólván mindenütt megtalálhatók az állandósított, hosszú lejáratú kísérleti területek. Ezek száma ma már a 2500-at meghaladja és közülük néhányon már harmadszor végeztük el a különböző erélyű nevelővágásokat és a faállományok részletes felvételét.

A kísérleti bázis létrehozása után a legfontosabb eredmények közé soroljuk azt, hogy a fő állományalkotó fafajokra elkészítettük a hazai országos fatermési táblákat, szám szerint 18-at. Ezekhez kapcsolva pedig megszerkesztettük a fatermesztési-erdőnevelési modelltáblákat.

A modelltáblákat először a 60-as évek végén, a floridai IUFRO-világkongresszuson ismertettük és 1966-ban, majd 1970-ben az Erdészeti Kutatások című kiadványban is megjelentettük. Ezt követően folyamatosan tovább fejlesztjük őket.

A fatermesztési modelltáblák a termőhely, illetve a várható fatermés függvényében, a célállománytípusokra vonatkozóan tartalmazzák azokat a legfontosabb állományyszerkezeti és fatermési adatsorokat, amelyek létrehozására és fenntartására az adott faállomány egész élete folyamán törekedni kell. Közülük legfontosabb a törzsszám, amely az erdősítés ültetési hálózatának a meghatározásával kezdődik, és véghasználatkor a fenntartandó fák számának előírásával zárul. A fafajmegválasztási, nemesítési feladatok megoldása után a fatermesztés vezérfonalát annak az optimális törzsszámnak a fenntartása jelenti, amely az adott termőhelyeken az adott korú és fajtájú állományban a termelési célok gazdaságos eléréséhez szükséges. A klasszikus erdőművelésnek a német, majd később a magyar képviselői a körlapösszeget tekintették e téren irányadó faállomány-szerkezeti tényezőnek. Ennek gyakran az lett a következménye, hogy az optimális körlapösszeget csak magas törzsszámmal tartották, ami vékony átmérők képződéséhez vezetett.

Kísérleteink eredményeire építve ezért már 1965-ben javaslatot tettünk az optimális törzsszámtartásnak a fatermesztésben való bevezetésére. Ennek az a lényege, hogy a faállomány optimális körlapösszegét az adott termőhelyen azzal a legkisebb törzsszámmal hozzuk létre, amelyhez a lehetséges legnagyobb átmérő tartozik, és amely mellett még teljes záródás létrejöhet. Az optimumvizsgálatokba természetesen bekapcsoltuk a fakészletadatokat is. Előfeltételként jelöltük meg azt a kritériumot, hogy a legnagyobb fakészlet kell, hogy tartozzon a fenntartásra előírt törzsszám esetén. A számítástechnikai lehető-

ségek az optimálással kapcsolatosan részletes matematikai-statisztikai elemzésre adtak módot.

A kialakított elméletnek a matematikai statisztika módszereivel való igazolásához a kísérleti területek szolgáltatták az alapadatokat.

Így jutottunk el a helyes fatermesztési időszakot átfogó modellek kidolgozásához. A modellek alapja az a törzsszám, amelyet a termelési ciklus különböző szakaszaiban fenn kell tartani.

LÜCFENYŐ erdőnevelési modell (dr.Solymos R. 1980)

A nevelővágás			III. fatermeszi osztály							V mellékállomány
jele	megnevezése	száma	faállomány							
			kor	H _a	G	D _a	N	átlagos távolság		
1	2	3	év	m	m ²	cm	db	m	m ³	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	Tisztítás	1	15	6	14	7	3300	1,7	5	
		2	25	10	21	12	1900	2,3	15	
2	Gyérítés	1	30	13	24	14	1600	2,5	35	
		2	35	15	26	16	1300	2,8	40	
		3	45	18	30	20	1000	3,2	40	
		4	55	20	33	23	800	3,5	35	
		5	65	22	35	27	650	3,9	30	
3	Véghasználat		90	25	39	35	400	5,0		

Részlet a fő állományalkotó fajokra készült erdőnevelési modell táblák egyikéből.

A termőhelynek megfelelően differenciált termelési célok megvalósítására a modell táblák különböző vágáskorokat és ennek függvényében különböző számú és erélyű nevelővágásokat írnak elő. Az erdősírtési ültetési hálózatot az ide vonatkozó kísérletek eredményeként határoztuk meg, jelentősen csökkentve a korábbi csemeteszámot. Ez lehetővé tette, hogy az első nevelővágásokat a hagyományosnál később írjuk elő, csökkentve a tisztítások számát és növelve a kikerülő előhasználati fatömeg méreteit, felhasználhatóságát. Az általunk javasolt erdősírtési csemeteszámot a MÉM jóváhagyta.

Hangsúlyozni kell azonban azt, hogy csak kitűnő minőségű csemetével, hibátlanul végzett erdősírtés esetén alkalmazható a legkisebb csemeteszám. A véghasználatkor viszont a lehető legnagyobb törzsszám fenntartására törekszünk az adott átmérő elérése mellett. Az ide vonatkozó adatokon túlmenően, a modell táblák a nevelővágások számát, időpontját, az előhasználati fatömeget és a faállomány fakészletét, valamint törzsszámát, a lábon maradó fák átlagos átmérőjét, magasságát, körlapösszegét és növéterét is tartalmazzák.

Az ismertetettekből következik, hogy fatermesztési modell tábláinkat az erdőgazdasági gyakorlatban a tervezés, a kivitelezés és az ellenőrzés során egyaránt célszerű alkalmazni. A tervezéshez sorolom az üzemtervek fatermesztési terveinek az összeállítását, valamint az erdőgazdaságok középtávú és éves terveit, amelyek konkrét megalapozásához a modell táblák szakszerű eligazítást adnak. A kivitelezés során az erdősírtési hálózat kitűzésétől a tisztítási és gyérítési erély, illetve a fenntartandó törzsszám meghatározásán át, a „V”-fák és a vágáskor megállapításáig, egyaránt célszerű őket hasznosítani. Ennek során az első feladat mindig a lábon maradó fák számának megállapítása és csak ezt követheti a kitermelendőké. Az ellenőrzés sokszor vitatott megállapításait is igazolni vagy módosítani lehet a modell táblákban szereplő adatok felhasználásával.

A közép- és hosszú távú erdőgazdaság-fejlesztési tervek fatermesztési feladataihoz a modelltáblák az eddigieknél pontosabb adatokat és a gépesítésnek, a gazdaságossági követelményeknek is jobban megfelelő előírásokat tartalmaznak. A termelési időszak folyamán kitermelhető elő- és véghasználati fa térfogatán túl, a megbízhatóbb átmérő- és magassági adatok birtokában a fatermesztés fejlesztésén kívül a fahasználat és a fafeldolgozás távlati fejlesztéséhez is nélkülözhetetlenek az új modelltábláink. A következő időszakban várható, hogy az erdei biomassza hasznosítására is program készül, amelynek figyelembevételével a modelltáblák fakészlet-, valamint elő- és véghasználati fa térfogatadatait tovább kívánjuk részletezni vastag- és vékonyfára, törzs-fára és levélzetre is.

Ez a következő időszak kutatási tervei között szerepel.

DR. VÁRADI GÉZA:

A szervezés helyzete és feladatai a fagazdaságban

Napi feladatainkat jól-rosszul végzett szervezéssel oldjuk meg. A közép- és hosszú távú feladataink hatékony megoldása érdekében alapvető célunk az anyagi és szellemi erőforrásokban rejlő tartalékok céltudatos feltárása, a szervezés színvonalának jelentős növelése.

A szervezés — elsősorban a munkaszervezés — a tudatos emberi tevékenységgel egyidős. A szervezést szakterületként, tudományágként a tőkés világ fejlesztette ki, segédeszközei — pl. a zsebszámológép, a mikroprocesszorok stb. — is itt fejlődtek ki elsőként.

A szervezés jelentőségét a szocialista társadalomban is felismerték és azt — a termelőeszközök eltérő tulajdonformáinak figyelembevételével — a gazdálkodásuk javítására hasznosítják.

Magyarországon a szervezést két évtized óta ismerik el önálló szakterületként. A szervezés fontosságára annak segédeszközei; a számítógépek hívták fel gazdasági szakembereink figyelmét. A számítástechnika révén honosodott meg a vállalatoknál a szervezés szélesebb köre. Sajnos, a szakemberképzés csak némi fáziskéséssel követte az eszközök gyarapodását.

A fagazdaságban alig több mint egy évtizede folyik intézményes szervezőmunka. Az 1972. évi kormányhatározat [1003/1972. (III. 14.)] nyomán kiadott, 26/1972. (MÉM. É. 53.) MÉM. sz. utasítás és a hozzá kiadott útmutató jó iránymutatást adott az általános jellegű vállalati szervezési feladatokra, de kitért a sajátos ágazati tennivalókra is (a fafeldolgozás koncentrálására, az információrendszer kiépítésére és a faanyagmozgatás élőmunka-szükségletének csökkentésére). 1974-ben foglalkoztunk a vállalatok és termelőegységek önállóságával és optimális méreteivel. 1977-ben megtartottuk az első fagazdasági szervezési konferenciát.

A távlati és középtávú ciklusok indulásával áttekintettük eddigi eredményeinket és feladatainkat, ezek a következők:

Eredmények:

- nagyobb vállalatainknál mindenütt van külön szervezéssel foglalkozó részleg, vagy legalább főtevékenységű felelős;
- a vállalatok évenként részletes szervezési intézkedési tervet készítenek;
- évente két vagy három vállalat végez önfeltáró szervezési vizsgálatot;
- 1980-tól a munkafolyamatokra műszaki normákkal és normaalapokkal rendelkezünk, kialakult az erős, szakmailag jól képzett normásszervezet;

- munkásaink több mint 60%-a mért teljesítmények alapján dolgozik;
- a külföldi tapasztalatok hasznosítása érdekében szervező vállalatokkal szervezési átvilágítást végeztettünk (BAEFAG, DEFAG, FÜRLEMHO);
- a fagazdaság területén 1976-tól — vállalathoz kapcsolt — szervezési társulás működik (jelenleg FAINFORG), melynek vállalataink többsége már tagja;
- valamennyi vállalatnál kisebb vagy nagyobb mértékben rátértek az ügyvitel-gépesítésre, pl. a FAINFORG tagvállalatai közül 9 vállalatnál folyamatosan megvalósul az állóeszközök számítógépes nyilvántartása, 4 vállalatnál bevezetik az egységes készletgazdálkodás adatbázisát, s több vállalatnál folyamatban van a karbantartás és raktározás számítógépes termelésirányításának előkészítése;
- a szervezeti és működési szabályzatok az új rendelkezéseknek többnyire megfelelő tartalommal rendelkezésre állnak;
- az integráció gyorsul, 1982-ben előreláthatólag megalakul az első ideiglenesen elismert erdészeti termelési rendszer is;
- az NYFK kialakította a saját számítógépes termelésirányítási rendszerét.

A fagazdaság területén — a FAINFORG mellett — több szerv foglalkozik szervezéssel. Az ERTI a munka- és üzemszervezés területén, az ERTI, a FAKI és a FAINFORG a normaalapok kidolgozásában, az ERFATERV az ügyvitel-szervezés, az ERSZ az erdőállományok adattárának kifejlesztésével és az adatok aktualizálásával nyújt segítséget az ágazati és vállalati szervezési feladatok jobb megvalósításához.

Hiányosságok:

- tovább kell javítani a vállalati irányítást, mert a szabályozókkal történő (indirekt) vezetési módszer a vállalatok szintjén még megakad, s az igazgatói szintől lefelé már a közvetlen beavatkozás a jellemző;
- a döntési szintek nem a hatékony vállalat-, üzemvezetés szerint alakultak ki, a vállalati döntések szintje egyre feljebb csúszik, s egyre jelentéktelenebb ügyekkel foglalkoznak a magasabb beosztású vezetők;
- sok helyen hiányzik a vállalati szervezési igények megalapozott felmérése, megfogalmazása és továbbítása a szervezési intézmények felé, de a végzett szervezést minőségileg átvevő szakember vagy részleg is;
- a munkafolyamatok helyszíni irányítására, a napi és heti munkahelyi tervezésre, vagyis a munkahelyi munkaszervezésre a kelleténél jóval kevesebb gondot fordítanak a vállalatok, de ugyanez elmondható az üzemi szintű munkaszervezésről is;
- az ügyvitelszervezési berendezések és programok beszerzése a vállalati és személyes indokok miatt nem egységes;
- a létesülő új üzemek és berendezések csak hosszú idő múlva, vagy egyáltalán nem érik el a gyártó által garantált paramétereket;
- az információáramlás lassabb és pontatlanabb az elvártnál és lehetségesnél, s még ma is általános a párhuzamos adatfeldolgozás, öncélú adatgyűjtés;
- a nagy teljesítményű berendezések és kulcsgépek hatékonysága nem megfelelő, sok a szervezési hiányosság miatti kiesés;
- az érdekeltség és ösztönzés többször mechanikus, nem kellően részletezett, s gyakran mennyiségcentrikus.

Az elért eredmények és a feltárt hiányosságok alapján a szervezési feladatok időrendben a következőkben foglalhatók össze:

Jelenlegi feladatok:

- A fagazdaság területén a szervezési feladatokat az eddiginél jobban kell koordinálni, annak figyelembevételével, hogy a szervezés egyértelműen a vállalati törvénnyel önállóvá vált vállalatok feladata.
- Fokozni kell a normatívák, elsősorban az időnormák szerepét. El kell érni, hogy az erdőgazdálkodást és fafeldolgozást melléktevékenységben végző ágazatokban is általánossá váljék a normatívák alkalmazása.
- Az üzemek, erdészetek önállóságát tovább kell fokozni a termelési feladatok végrehajtása, a tervezés, az értékesítés, anyagbeszerzés, munkáltatói jogok gyakorlása, az anyagi ösztönzés terén.
- Üzemi összehívásokat, átalakításokat csak előzetes elemzésekre és számításokra alapozottan, indokolt esetekben célszerű csak végrehajtani.
- Célra orientált továbbképzéssel bővíteni kell az üzemvezetők és a közvetlen termelésirányítók szervezési ismereteit. Kiemelten kell oktatni a termelési feladatokkal összehangolt anyagi érdekeltséget és ösztönzést.
- A vállalati szervezet korszerűsítésével fokozni kell a központ közigazdasági munkáját, az elemzőképességet; vissza kell szorítani az operatív beavatkozás és direkt termelésirányítás helytelen gyakorlatát; a főtevékenységű szervezők (normás, elemző stb.) és a termelésirányítók szoros, közös érdekeltségű együttműködését meg kell követelni.
- Megfelelő színvonalú szervezési terveket kell készíteni a fahasználat mellett más szakágazatokban is. A tervek tartalmazzanak változatokat akadály közbejöttére is.
- A munkaszervezést elsősorban a munkahelyeken kell végezni, mert a nem várt zavarok termelési kiesése csak itt hárítható el. Ennek érdekében a művezetőnek folyamatosan a helyszínen kell tartózkodnia.

Középtávú feladatok:

- Az oktatási intézmények is fokozzák a szervezés oktatását, különösen a felsőfokú képzésben, kiemelve a termelésszervezést.
- Javítani kell a képzés tartalmát és az anyagi-szociális feltételeket ahhoz, hogy a jelentősebb munkahelyi, munkaszervezési feladatokat a nagy gyakorlattal rendelkező technikusok mellett üzemmérnökök vagy okleveles mérnökök is vállalják.
- Üzemlétesítés, rekonstrukció vagy átalakítás esetén az ágazati tervezőirodától meg kell rendelni a garantált paraméterekhez kapcsolt szervezési és irányítási terveket is, és erre ugyanúgy fedezetet kell biztosítani, mint a gépre vagy épületre.
- A termelő-, kisegítő és melléküzemek munkáját össze kell hangolni.
- Termeléscentrikus üzemi szervezetet kell létrehozni.
- Az információszerzést az egységesítésre való törekvés alapján kell megvalósítani. Ebben legyen koordináló a vállalatok által fenntartott FAINFORG társulás.
- A FAINFORG koordinálásával az intézeteknek, intézményeknek növekvő részt kell vállalniuk a tipizált, egységesített berendezések és eljárások, szervezési rendszerek megvalósításában, a többleteredményből való részesedés ellenében.

Hosszú távú feladatok:

- A FAINFORG gondoskodjon a hazai és külföldi szervezési eredmények központi helyen történő nyilvántartásáról, forgalmazásáról.
- A FAINFORG koordinálásával intézeteinknek az eddiginél jobban kell szakosodni a szervezési feladatok hatékony elvégzése terén. Ki kell nevelni az egyes szakterületek szervezési specialistáit.
- Szervezeteink szakosodását az alábbiak alapján célszerű továbbfejleszteni: az ERTI és a FAKI végezze az erdőgazdálkodás, a fafeldolgozás termelésirányításával és az erőforrás-gazdálkodással kapcsolatos szervezési feladatokat; az EFE segítse elő az alap- és célra orientált szervezési ismeretek szélesebb körű oktatását, kutassa a segédüzemági tevékenység ágazati szervezési, gazdaságossági vonatkozásait; az ERFATERV továbbra is végezze el az ügyvitelszervezést, készítse el a beruházások, rekonstrukciók szervezési terveit és ha lehet vállalja el azok művezetését; az ERSZ kezelje az élőfaállomány számítógépes adatbankját, adatokat szolgáltatson az erdőfenntartási és erdőfejlesztési tervek készítéséhez, gondozza az ágazati információrendszert; az NYFK saját információs rendszerének működtetési tapasztalataival segítse az ágazati célokat.

Nagyobb üzemeknél a teljes üzemi önelszámolást kell bevezetni, gondos előkészítéssel célszerű a nagyobb erdészetek bázisára fatermelési rendszereket szervezni.

DR. KÁLDY JÓZSEF:

A kitermelhető fatömeg realizálásának műszaki feltételei

A kitermelhető fatömeg realizálásának műszaki feltételeit a következőkben ismertetem meg műveletenként összefoglalni.

A döntés és darabolás — bár a fakitermelés munkafolyamatában a legkisebb arányú, csupán 5%-nyi, mégis — nagy jelentőségű művelet, mert a legtöbb szakértelmet, gyakorlatot igényli, a legbalesetveszélyesebb körülmények között kell végezni, mert a vágásterületen kell végrehajtani és ez a művelet nem helyezhető át kedvezőbb körülmények közé, mint a fakitermelés több művelete. Évtizedek óta jellemző gépe a motorfűrész és a következő évtizedben várhatóan az is marad. A motorfűrészek technikailag sokat fejlődtek az elmúlt években, de a technikai újdonságok szinte valamennyi gyártmánynál alkalmazást nyertek, így szinte azonos műszaki szinten állnak.

Mivel a motorfűrész kézi eszköz, több műveletre máris magasabb technikai színvonalú gép került alkalmazásra, elkerülhetetlen, hogy a döntés gépi eszközei tekintetében is továbbfejlesztésre kerüljön sor. Ennek kialakítása érdekében a következő 10 évben mindenképpen folytatni kell a más országokban gyártott, többfunkciójú (többcélú) fakitermelő gépek közül a hazai viszonyoknak leginkább megfelelő kisebb gépek kiválasztását és hazai alkalmazásuknak legjobb módszerei megtalálásának vizsgálatát, kialakítását. A többfunkciójú gépek alkalmazását az alábbi szempontok indokolják:

- lehetővé teszik a legnagyobb termelékenységet biztosító, egyszemélyes munka végzését;
- biztosítják a munkakörülmények javítását, az időjárási tényezők kiküszöbölését, mivel nem a szabadban kell fizikai munkát végezni, hanem légkondicionált vezetőfülkében, jó részben szellemi tevékenységet;

- a munka nehézségi fokát csökkentik (7—9 kcal/min.-ről 4 kcal/min. alá);
- a munkateljesítményt növelik, az élőmunka-ráfordítást csökkentik (a mai 4,2 h/m³-ről — 1,2...1,4 h/m³-re);
- a karbantartás, javítás egyszerűségét, a gépek darabszámának csökkentését teszik lehetővé;
- a munkarendszerek alkalmazását elősegítik.

Csak ezekről a korszerűbb eszközöktől várható, hogy az erdők dolgozói megmaradnak-e az erdőn vagy felcserélik az erdei munkahelyet a nagyobb biztonságot nyújtó, a problémák jobb megoldását biztosító, egészségüket kevésbé károsító ipari üzemekkel.

A fakitermelés műveletei közül a *gallyazás* a legmunkaigényesebb művelet: 35—40⁰/₀-át teszi ki a munkafolyamatnak. Hazánkban a legnagyobb részt motorfűrészszel végezzük most ezt a munkát. Jelenleg külföldön rendelkezésre álló gépek arra alkalmasak, hogy olyan törzsek gallyazását oldják meg, amelyek szabályos alakúak, nem görbék, nem elágazóak és a gallyak 8—10 cm-nél nem vastagabbak. Ezért a jelenlegi gépek inkább fenyő-, nyár-, akác-, éger-törzsek gallyazására alkalmasak.

Mivel a tűzifa hazánkban — dacára a nagy fejlődésnek — még mindig 28⁰/₀-ot képvisel, ami 2,17 millió m³, 40⁰/₀-át vastag tűzifának véve, 866 ezer m³-t kell *hasítani*. Hozzá kell még venni a 695 ezer m³ papírfából 20⁰/₀-ot, 130 ezer m³-t, így az összes hasítási feladat meghaladja az egymillió m³-t. Ezt a munkát mindenképpen gépesíteni kell — jelenleg a gépesítettségi foka 1⁰/₀ alatt van —, mert a munkaigényes (70 p/m³), energiaigényes (7 kcal/min. felett) és amellett az erdőgazdaságoknak jelentős érdekei fűződnek ahhoz, hogy a nehezen hasadó tő- és ágdarabok, amelyek eddig erdőn, telepeken felhalmozódtak, felhasználásra kerüljenek.

Az erdőgazdaságok ennek a munkának a gépesítésére eddig érthetetlenül keveset tettek. Jelenleg KC—7 (szovjet), TH—01 (magyar) hasítógép áll rendelkezésre.

Bár a *kérgezés* gépesítésére történt legtöbb erőfeszítés, a gépesítettség még nem kellő színvonalú, a munka közel fele még kézzel történik. A kérgezési feladat a legnagyobb papírfa esetében (691 ezer m³). A faipar részéről van olyan törekvés, hogy a jövőben a fűrészrönköket is kérgezve kapja. A korábbiakban főleg munkaszervezéssel, a faanyagának a vágásterületen való nem megfelelő felkészítésével, a kések, gépek karbantartásával volt probléma. A gépbeszerzés során a gépi kiszolgálású típusok mellett kell dönteni, teljesítmény 7—10 m³/h. A papírfát 2 m-es hosszakban célszerű termelni a gépi kérgezés munkabiztonsági követelményeinek a kielégítése, valamint anyagmozgatási, rakodási teljesítmény növelése érdekében. A hazai fejlesztésű KR—3 típusú kérgezógép hidraulikus berendezését ki kell javítani és mielőbb alkalmassá kell tenni a gépet a kérgezési feladatok ellátására.

A fakitermelési munkarendszerek közül a legmagasabb műszaki színvonalat az *aprítéktermelési* munkarendszer jelenti. Öröndetes, hogy a 2—3 éve kezdett rendszer különböző változatai máris kedveltek lettek a magyar erdőgazdaságban. Elsősorban indokolt alkalmazása a kis hozamú állományok lecserélése kapcsán, valamint a vágásterületen visszamaradó, mintegy egymillió m³ hasznos hulladék ipari nyersanyaggá való feldolgozása érdekében.

A *közelítésben* a legnagyobb a traktorok szerepe.

A hosszúfa közelítését jellemzően kerekas erdészeti traktor (törzskormányzású) végzi, választékban való közelítésben még nagy a fogatarány.

Mivel hazánkban a kitermelt faanyag átmérője csökken és a fahasználat egyre inkább az erdőhasználat felé tolódik el, és síkvidéken jelentkezik a munka jó része, a közelítésben 60—70%-ban a kerekes mezőgazdasági traktorokat célszerű alkalmazni. Törzskormányzású traktorokat — magasabb beszerzési áruk, magas üzemköltségük miatt csak méretes anyag 0,5 m³/törzs felett, nehéz terepen ajánlatos alkalmazni. A törzskormányzású traktorok közül a markolós vonszolók, szorítózsámolyos vonszolók 50%-nál nagyobb mértékben növelik a teljesítményt, ezért a csörlős vonszolókkal szemben előnyben kell részesíteni őket.

A mezőgazdasági kerekes traktorokat a fahasználatban el kell látni csörlővel, támasztókarokkal, hidraulikus markolóval, biztonsági védőkerettel, csigákkal, bekötőkötelekkel a munkabiztonság, valamint a teljesítmény növelése érdekében.

Az előhasználati faanyag közelítésére kistraktorokat célszerű alkalmazni, és pedig csörlős vagy szorítózsámolyos, esetleg markolós vonszolókat, 20—25 kW motorteljesítménnyel.

A *tehergépkocsis szállításra* jellemző, hogy az átlagos szállítási távolság 16,1—21,7 km.

Jellemző tehergépkocsi-típus az 5,1—7,0 t-s. A szállítás döntően normál (szóló) tehergépkocsival történik. Pótkocsi alkalmazására 5%-ban kerül sor, az összes szállításból a tehergépkocsik 74%-ot, a traktorok 26%-ot végeztek. A hosszúfás szállítást 45%-ban, a rövidfás szállítást 78,7%-ban végezték tehergépkocsik. A hasznos órára jutó teljesítmény 2,6—2,8 m³ volt. A tehergépkocsi-park 10%-a (129 db) daruval van ellátva. A fatömeg szállítása 12—14 kW motorteljesítménnyel történik. Követelmény:

- hogy a motorteljesítmény növekedjen és elérje a 180—200 kW teljesítményt,
- 1 t fatömeg szállításához 6—7 kW motorteljesítmény elég legyen,
- egy gépkocsival szállítható fatömeg 7000—10 000 kg, 20%-ban 20 000—30 000 kg legyen,
- valamennyi kerék fékeezhető legyen,
- az utánfutós szerelvényeknél üres menetben az utánfutó az erőgép rakfelületére felhúzható legyen,
- a tehergépkocsira csak 10 t súly felett kerüljön 50—60 kNm emelőnyomatékú daru.

A *rakodás* a faanyagmozgatás legnagyobb terjedelmű munkája. Mennyisége eléri a 12 millió m³-t. Ez azt jelenti, hogy a kitermelt faanyag 2,2...2,5-ször kerül átrakásra a faanyagmozgatás során.

A daru rakodógépcsoporton belül a legnagyobb részben a traktorra, valamint tehergépkocsira szerelt daru van képviselve. Magas a tehergépkocsikra szerelt daruk száma, ez, mivel 5,1—7 t teherbírású tehergépkocsira van szerelve, kedvezőtlen, ugyanis nincs a daru rakodóképessége megfelelően kihasználva. A daruk esetében 13—14 m³/h teljesítmény 30—40%-kal alacsonyabb az optimálisnál. A targoncák számát magasnak kell tartanunk. Jellemző a sokféle rakodógéptípus.

További műszaki feltételek a kitermelhető fatömeg realizálására a következőkben foglalhatók össze:

- növelni kell a gépek kihasználását a munkaszervezés fokozásával és a szakképzettség növelésével. A szakmunkások és betanított munkások arányát 40—40%-ra kell feleltetni;

- sok kis gép helyett nagyobb teljesítményű gépek beszerzésére kell törekedni;
- a gépsorok folyamatos munkája érdekében a tartalékgépek biztosítására kell törekedni;
- a hazai gépgyártás öröndetes kezdeti sikerét — 80 milliót fog gyártani 1982-ben — tovább kell szélesíteni;
- az erdőgazdasági munkákat most már halaszthatatlanul koncentrálni kell az erdőrendezés segítségével és meg kell szüntetni annak szétszórtságát;
- a karbantartás, javítás szervezetét, műhelyeit ki kell alakítani és korszerű üzemfenntartással a gépek üzembiztonságát jelentősen növelni kell;
- az útépités vonatkozásában az évente épülő burkolt utak hosszát 120—140 km-re kell felemeelni;
- a fakitermelés kialakult struktúráját jónak kell tekinteni, a választékban való fakitermelési munkarendszerben alkalmazott gépeket azonban korszerűsíteni kell, a hosszúfás munkarendszerben pedig az alsó felkészítő-telepi technológia arányát növelni kell.

HARTMANN TIBOR:

A hazai fa jobb és takarékosabb hasznosításának feltételei

(Részlet az előadásból)

...Célunk az ezredfordulóig az importnak szinten tartása, vagy minimális csökkentése, a fakitermelés fokozása, az export magasabb készütségi fokú termékekből való növelése mellett olyan fafeldolgozási szerkezet kialakítása, amely biztosítani tudja a lakosság és a felhasználók növekvő igényeinek kielégítését...

Célkitűzéseinket csak akkor tudjuk megvalósítani, ha

- a kitermelt fa minőségi megóvására sokkal nagyobb gondot fordítunk,
- a rendelkezésre álló faanyagot ott és úgy hasznosítjuk, ahol a legnagyobb szükség van rá, ahol a legnagyobb érték állítható elő belőle és ahol a fafeldolgozás során a lehető legkevesebb hulladék keletkezik,
- az iparág fejlesztésénél nagy figyelmet fordítunk a gyengébb minőségű erdei választékok, ipari hulladékok jobb hasznosítására, a tömör fa helyettesíthetőségére,
- a mennyiségi termelés mellett fokozott figyelmet fordítunk a minőség kérdésére is,
- a fatermesztés, fakitermelés és a fafeldolgozás során a jelenleginél sokkal jobban figyelembe vesszük a továbbfeldolgozó ipar igényeit és lehetőségeit,
- javítjuk a feldolgozás gazdaságosságát, hatékonyságát.

...A gyengébb minőségű fa ipari hasznosítására a vegyipar, cellulóz-ipar, a furfurol-, a faszéngyártás területén van lehetőség.

Amennyiben a hazai cellulózipar fejlesztése mellett döntenének az illetékesek, az alapanyagot a 90-es évek végétől kezdődően biztosítani lehetne hazai forrásból. A meglévő furfurol- és faszéngyártó kapacitásaink gazdaságossági és értékesítési gondok miatt nincsenek teljesen kihasználva. Meg kell találni a gazdaságos üzemeltetés és a termék piaci elhelyezésének lehetőségét. Első lépcsőben a meglévő kapacitások kihasználását kell elérni. A kutatás és

a fejlesztés feladata megtalálni a gyenge minőségű — de kémiai szempontból értékes anyagokat, vegyületeket tartalmazó — faanyag kémiai hasznosításának gazdaságos lehetőségeit is.

Meggyőződésem, hogy a faanyagot, mint ipari nyersanyagot kell a felhasználás szempontjából elsősorban figyelembe venni és hasznosítani. A legnagyobb népgazdasági értéket az ipari feldolgozás, ill. felhasználás adja. Másodszorban jöhet csak szóba a faanyag, mint energiahordozó. Tudomásul kell azonban venni, hogy az energiagondok enyhítéséből nekünk is részt kell vállalni...

Az ipari hulladékok — másodnyersanyagként hasznosíthatatlan és kéreg — energetikai hasznosítását saját hőenergia biztosításánál kell számításba venni. Az erdei apríték energetikai célú hasznosítására — úgy tűnik — a kommunális, állattartó és növényházi épületek fűtésénél nyílik lehetőség, de erőfeszítéseket kell tenni annak érdekében is, hogy a lakóházak fűtését is gazdaságosan biztosítani lehessen...

(Lásd még: AZ ERDŐ, 1982. 2. sz., 69—73. p.)

DR. TÓTH SÁNDOR:

AZ ERDŐGAZDÁLKODÁS ÉS A VADGAZDÁLKODÁS ÖSSZEANGOLT TÁVLATI FEJLESZTÉSE

Az ellentmondásokat tükröző, visszatérő vita folyik az erdő és a vad összehangolásáról. Lényeges, érdemi lépések történtek az egyensúly helyreállítására. A viták azonban arra utalnak, hogy nem megnyugtatóak az eddig tett intézkedések.

A legfontosabb területen sikerült előrehaladni. Elkészültek a vadgazdálkodás távlati koncepciói alapján a vadászati üzemtervek. Az üzemtervek jóváhagyói és közvetlen végrehajtatói a vadászat (erdészet) vállalatfelügyeleti szervei. Az irányításban tehát jól elhatárolt központi funkcionális, területi irányítási és vállalatfelügyeleti szintek alakultak ki, mint az üzemterv-végrehajtás szervezeti feltételei.

Tartalmi kérdésekben új elvek jutottak kifejezésre. Az üzemtervek, az erdészeti-vadászati kutatás mai ismeretei alapján külön tételként tartalmazzák az erdő vadeltartó képességének megfelelő vadállományt és önálló tételként az egész éves takarmányozással, illetve a zárt téren fenntartható vadat. A két utóbbi a vadgazdálkodó döntésétől és az illetékes erdőfelügyelet és megyei tanács egyetértésétől függ.

Joggal mondjuk tehát, hogy létrejöttek az erdő—vad jobb összehangolásának a feltételei. Nincs megnyugtató koncepció az erdei károk értékelésében, megítélésében, térítésében. Ez a viták további forrása. Az első lépés megtörtént: a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem vadászati tanszéke az MTA—MÉM erdészeti bizottsága elé terjesztette az „Erdői vadkárbecslési útmutató” tervezetét. Az útmutató hiányosságai mellett is szemléletformáló lehet, de mindenképpen csak része a nagy adósságnak — az egységes erdei kárbecslési útmutatónak.

Koncepció kérdése, hogyan értelmezzük az erdő—vad egyensúlyát. Sok zavaros fogalmazásban hallunk a biológiai egyensúlyról, figyelmen kívül hagyva, hogy az erdőnek, mint ökológiai rendszernek arról a mesterséges egyen-

súlyáról van szó, amelynek legfontosabb eleme az ember, tehát mindaz a gazdasági-szellemi tevékenység, amit a szakma tehet a kívánt összhang érdekében.

Az utóbbi idők egyik felülvizsgálatra szoruló koncepciójának tartom az erdészeti és a vadászati kutatás mesterséges szétválasztását. Az erdő—vad összhangjának kutatásokkal történő megalapozásáért az erdészeti kutatás legyen a felelős!

Az elméleti és gyakorlati viták legnagyobb tere az erdőt kezelő részesedése a vadgazdálkodás bevételeiből és az erdőben keletkezett károk térítése. Ismételten felvetjük, hogy a vadgazdálkodót érdekeltté kell tenni a károk elhárításában, a gazdálkodás hibájából eredő károk megtérítésére kell kötelezni. Ugyanakkor a vadgazdálkodó vétlensége esetén is keletkezik, keletkezhetséges vadkár, a vad időszakos vándorlása, csoportosulása, az erdőgazdálkodási tevékenység változása, az intenzív beavatkozás területének növekedése stb., a károsítás forrásai lehetnek. Indokolt tehát, hogy az erdőfenntartás is szerepet vállaljon a károk megelőzésében, viselésében. A jogi szabályozás mellett a vadgazdálkodásból származó bevételek újrafelosztásának a kérdése is a közös érdekeltségen alapuló összhang feltételeinek megteremtése.

DR. RÁCZ ANTAL:

A HAZAI ÉRDŐK VADELTARTÓ KÉPESSÉGÉNEK MEGFELELŐ VADÁLLOMÁNY KIALAKÍTÁSA

Belső szakmai berkeinkben a vadgazdálkodás megítélése nagyon eltérő. A viták elsősorban a fenntartható vadállomány és a ténylegesen meglevő állomány között tapasztalható lényeges eltérés körül adódnak. Ezt a vitát csak élezi a helyenként jelentős és ténylegesen bekövetkezett vadkár. Különösen kiéleződtek a viták az erdőgazdasági vadkárhelyzet megoldatlansága miatt, de erősödni és szélesedni fognak az évről évre emelkedő mezőgazdasági vadkárok miatt is.

Hosszú távon nyilvánvalóan ez a helyzet nem tartható és súlyos kárt okoz a sportvadászok, főként a hivatásos vadászok társadalmi megítélésében. Mindannyiunknak jól felfogott érdeke tehát, hogy a meglevő ellentmondások feloldásával, a vadgazdálkodási üzemterveken alapuló állományszabályozás és állományhasznosítás megvalósításával törekedjünk a reális vadgazdálkodás megvalósítására.

Miért nem tudjuk teljes mértékben megvalósítani az üzemtervszerű vadgazdálkodást? Ezt talán a következőkben felvetett gondokkal magyarázhatjuk:

1. A vadállomány évenkénti számbavétele kizárólag a vadászatra jogosult feladata és egyben privilégiuma, ugyanis az általa leírt állományadatok gyakorlatilag cáfolhatatlanok.
1974-ben először és azóta minden évben kivétel nélkül, több a terítékre került szarvasok száma, mint az abban az adott évben becsült tehénlétszám, ugyanakkor a törzsállomány emelkedett. Ki tartja ezt komolynak? Mindenki előtt világos, hogy ezek a jelek nélkülöznek minden biológiai, vadgazdálkodási szakmai ismeretet.
2. Nem rózsásabb — igaz más vonatkozásban — a helyzet az apróvad-gazdálkodásban sem. Vizsgáljuk csak meg a fácánállomány és a visszatermelés

alakulását: 1980-ban 4,8 millió fácánt kellett „felhasználni” ahhoz, hogy 800.000 db-ot betakaríthassunk, a nagyfokú ismert vagy ismeretlen veszteségek következtében. Nyilvánvaló, hogy ez a veszteség ma, többek között, társadalmi munkával van ellensúlyozva.

3. A vadgazdálkodás nyeresége népgazdasági szinten kedvező, megoszlása viszont aránytalan. Csak kisebb része jut a termelőkhez és viszonylag sok a kereskedelemhez.
4. A vadgazdálkodási ágazatban dolgozó szakemberek képzettségi szintje alacsony. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy a vadásztársaságoknál szervezeti adottságaiknál fogva szakmai kérdésekben nem a szakemberek, hanem a vadászatért rajongó sportvadász-vezetőségek döntenek. Természetesen az esetek jelentős részében műkedvelő, jó szándékú, de kevésbé hozzáértő emberekről van szó.

Mit lehet tenni?

Növelni kell a hatósági felügyelet szerepét, az állománybecslés és a hasznosítás tekintetében. Tovább kell folytatni az élőhelykutatási programot azzal az igénnyel, hogy egzakt számokon alapuló vadeltartó képesség birtokába kerüljünk. Ki kell dolgozni azt az eljárást, amelynek az alapján a részletes erdőleírás egyben a vadeltartó értéket is tartalmazná, így az erdőgazdasági üzemtervek a vadgazdálkodási üzemtervek alapjait is képezhetnék.

A vad termelésében, forgalmazásában és főként hasznának igazságosabb elosztásában a minisztériumoknak jobban kell álláspontjukat érvényesíteni. Félő, hogy a felvásárlás és az értékesítés monopolhelyzete, a termelők e tekintetbeli kiszolgáltatottsága, később a termelés visszaesését eredményezhetik.

DR. SZEPESI LÁSZLÓ:

Az ezredforduló várható erdőgazdasági géprendszerei

Az elkövetkező időszak, így az ezredforduló várható géprendszerei mind nemzetközi, mind hazai viszonylatban már elég határozott formában kirajzolódtak. Ha olykor elemeiben, de kisebb-nagyobb arányban, már nálunk is fellelhetők azok a műszaki megoldások, amelyek a termelékenység szükseges növelését, s a termelés ipari szintre való emelésének lehetőségeit biztosítják.

Az elkövetkező időszakban fontos feladatnak számít a gépesítettség növelése, s a gépesítés szintjében ma még fellelhető nagy különbségek enyhítése. Ennek érdekében országosan is, helyileg is tisztázni, egységesíteni kell a koncepciókat, technológiákat, az alkalmazandó géprendszereket, s bizonyos vonatkozásban a típusokat is. Fontos, hogy az erdőgazdasági termelés teljes folyamata olyan technológiák rendszeréből álljon, amelyek egyaránt megfelelnek a műszaki, biológiai, ökonómiai, ergonómiai és környezetvédelmi követelményeknek.

Nagyobb teret kell engedni a racionalitásnak. Az alkalmazandó technika elemeit úgy kell egymás mellé illeszteni, hogy lehetőség szerint biztosított legyen a folyamatgépesítés, az energia- és anyagtakarékosság, s a technológiai fegyelem. Lehetőleg ki kell küszöbölni a mechanizációval járó káros mellékhatásokat is.

Mivel a munkafegyelem, a munkaintenzitás, a minőség és szervezettség szoros összefüggésben van a dolgozók szakképzettségével, műveltségével, ér-

dekeltségével, a jövő egyik nagy feladata: az emberi tényezők eddiginél fokozottabb figyelembevétele. Ennek számos vonatkozásában gondokkal küszködünk. Egyrészt nem folyamatos, hanem többszörösen is hiányos az az ún. „innovációs lánc”, amelynek feladata lenne az egyébként helyes koncepciókat a munkahelyig lebontani, s érvényesülésüket lehetővé tenni. Az iparosodó erdőgazdálkodás pedig sok tekintetben az eddiginél más szervezeti elemeket, a tevékenységi körök más szellemű és tartalmú láncolatát igényelné. Hibák vannak a szakképzettséggel is. Ma sokszor nosztalgiával emlegetik a hatvanas éveket, amikor az erdőgazdasági munkások legkiválóbbjai kaptak elsőnek gépet. Jelenleg a gépesítettség mennyiségi növelésének éppen a szükséges szakképzettség hiánya, vagy elégtelensége állít akadályt. Ez a helyzet a gépek bonyolultságának fokozásával egyre romlik. Mindenképpen meg kellene oldani a hatékonyabb kiképzést és a rendszeres továbbképzést, a szakismeret szinten tartását, bővítését. Ehhez kapcsolódna olyan érdekeltségi viszonyok megteremtése, amelyek mérnököt, technikust, munkást egyaránt ösztönöznének a technika jobb és szakszerűbb kihasználására, az optimális munkahelyi körülmények megteremtésére, s mind az anyagi javakkal, mind a szellemi energiával való, olykor mértéktelen pazarlás enyhítésére, csökkentésére. Ez fokozhatná az igényességet a munkakörülmények kulturáltságával kapcsolatban is.

A gépesítés fejlesztési iránya tehát az eddig nem gépesített munkák arányának, volumenének növelése, a fizikai igénybevétel csökkentése mellett olyan technika alkalmazása, amely egyre jobban elégíti ki a különböző oldalról felerőlt követelményeket. Így az erdőtelepítésben, -felújításban cél lehet a tuskózás nélküli technológiai megoldások terjesztése.

Az erdőművelési munkák közül a kiemelés, az ültetés, s az iskolázás jöhet mindenekelőtt szóba. A fakitermelésben elsőrendű fontosságú a fizikai igénybevétel csökkentése, így a közelítésben az ún. „csoker nélküli” megoldások alkalmazása, a kérgező-, hasogató-, aprító- és egyéb gépek felszerelése a rá- és elhordást mechanizáló szerkezetekkel, s általában az anyagmozgatási munkák hatékonyabb gépesítése.

A fakitermelésben sajátos szerepet kaphatnak a nagyságrendileg is megkülönböztethető, több célú fakitermelő gépek és aprítógépek. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az így létrehozott „sok milliós” munkahelyek bázisán módosítható lenne a termelés-szervezet, s az ún. „nagytechnika” minőségileg változtatja meg a munkaköröket, a munkaszervezést és az üzemeltetés feltételeit. Itt már nem számíthat különlegességnek az elektronika, s az emberi gondolkodást, döntést olykor magasabb fokon helyettesítő mikroprocesszorok, s a robotok megjelenése sem. Erre azonban csak adott helyeken, s előfeltételek mellett lesz a jövőben is lehetőség.

A gépesítés fejlesztése a távlati célok és koncepciók mellett nem képzelhető el az olykor „prózainak tűnő” gondok nélkül. Ez magába foglalja a szükséges „napra kész” információk rendelkezésre bocsátását, ezek ismeretét, a gépbeszerzéssel, a forgalmazással kapcsolatos jelenlegi problémák csökkentését.

Végezetül, de nem utolsósorban kell szólni a gépesítés fejlesztésének alapvető eleméről: a tudati tényezők javításáról. Az iparszerűség fokozása más szemléletet kíván a termelésben részt vevő valamennyi szakembertől, több alkotókészséget, rugalmasságot, felelősségérzetet, s olyan szabályozókat, amelyek ezek kibontakoztatását elősegítik.

Az üléssorozat további előadásai

Ökológia és erdőművelés

Gyarmatiné dr. Proszk Sára (ERTI): Műtrágyázott nyárasok és erdeifenyvesek tápanyagforgalma

Dr. Simon Miklós (ERTI): A mélyültetés hatása az 'I—214' nyár fatermésére

Dr. Kolonits József—dr. Lengyel György (ERTI): A vegyszeres sarj- és cserjeirtás lehetősége tölgy- és cserfelújításokban

Dr. Szodfridt István—Szőnyi Tibor (ERTI): Kettős célú diótermelés

Harkai Lajos (ERTI): Ültetési idő és ültetési mód összehasonlító kísérletek

Dr. Csesznák Elemér (EFE): A pátrácsi bükkös természetes felújítása

Dr. Koloszar József (EFE): A szlavón tölgy termőhelyigénye

Dr. Pántos házaspár—dr. Vahay Gabriel (EFE): A hidrolizálható N és a könnyen oldható tápelemek dinamikája néhány erdei ökoszisztémában

Führer Ernő (ERTI): Intercepció-vizsgálatok bükkösökben

Nemesítés, szaporítóanyag-termesztés és erdővédelem

Dr. Mátyás Csaba (ERTI): Erdeifenyő-származások fiatalkori értékelése

Újvári Ferencné—Harkai Lajos (ERTI): A vegetatív lucfenyő szaporítóanyag növekedése

Dr. Halupa Lajosné (ERTI): A minősített akácfaajták műszaki tulajdonságai

Dr. Molnár Sándor (EFE): Az akácfa komplex hasznosítása

Dr. Varga Ferenc (EFE): A gyapjaspille okozta növedékvesztés

Dr. Pgony Hubert (ERTI): Védekezés a *Fomes annosus* ellen

Fodor Sándor (ERTI): A rovarirtás szerepe a tölgymakktermés növelésében

Leskő Katalin (ERTI)—Lukács Vilmos (Mecseki EFAG): Biológiai védekezés lombrágó hernyók ellen a selyei tölgyesekben

Dr. Szontágh Pál (ERTI): Fitofag rovarok nyár- és fűzállományokban

Horváth Béla (EFE)—Varga Szabolcs (Zalai EFAG): A DVH—15 vetőgép

Erdőrendezés és közgazdaság

Dr. Király László (EFE): A faállomány-szerkezet változásának modellezése

Dr. Halupa Lajos (ERTI): Nemesnyárnevelési modellek

Béky Albert (ERTI): Kocsánytalan tölgy erdőnevelési modell

Mendlik Géza (ERTI): A bükkösök nevelése

Dr. Somkúti Elemér (EFE): Az erdőérték-számítás néhány aktuális kérdése

Dr. Illyés Benjámin (ERTI): Távlati célok a KGST-prognózisok tükrében

Dr. Jámor László (ERTI): A keresetszabályozás tapasztalatai az állami erdőgazdaságokban

Marosi György (ERTI): Állóeszköz-gazdálkodás az állami erdőgazdaságokban

Vadgazdálkodás

Dr. Köhalmi Tamás (EFE): Az új erdei vadkárbecslési útmutató

Dr. Nagy Emil (GATE): A fauna szerkezeti változásának hatása a vadgazdálkodásunkra

Dr. Heltay István—dr. Adorján Ákos (VKÁ): A szarvasállomány szabályozása szaporodásbiológiai alapon

Dr. Hőnich Miklós (EFE): Perorális immobilizálás újabb tapasztalatai

Dr. Török Gábor (VKÁ): A melléktermékek, mint potenciális vadtakarmányok
Dr. Sugár László—Lassú Istvánné—dr. Perényi Miklós (MG Főiskola, Kaposvár)—íjj. Horn Artúr (Somogyi EFAG): A hullott szarvasagancs fizikai és kémiai vizsgálata

Dr. Hauer Lajos (VKÁ): A vadkárrelhárítás újabb vegyi anyagai

Kovács György (VKÁ): A mezeinyúl szaporodása

Dr. Sinkovics Miklósné (VKÁ): A fácáncsibe életképességének jellemzése szikzacskóvizsgálatok alapján

Somogyvári Vilmos (VKÁ): A dámállomány növelésének lehetőségei

Munka- és üzemszervezés

Dr. Szász Tibor—Jablonkai Zoltán (ERTI): A fakitermelés szervezettségének mérése

Dr. Herczeg János (EFE): A vezetés, mint termelési tényező

Tibay György (ERTI): A termelésirányítás fejlesztése

Hajdú Gábor (ERTI)—Fodor Imre (Somogyi EFAG): Kutatási eredmények realizálása a Somogyi EFAG-ban

Gerzsényi Katalin (ERTI): A kullancs-encephalitis megelőzése

Dr. Adorján József (ERTI)—Horváth Károly (Balatonfelvidéki EFAG): Az erdőművelési munkák érdekeltségi rendszere

Szell László—Hajdú Gábor (ERTI): A tölgy makktermelő állományok kezelése
Jereb Katalin (ERTI): A munkacapatok létszámát befolyásoló pszichológiai és szociológiai tényezők

Varga Gábor (ERTI): Az erdőművelési munkák szervezése

Fakitermelés

Dr. Walter Ferenc (ERTI): A tsz-erdők géprendszere

Madai Géza (ERTI): Akác-fakitermelési technológiák és géprendszerek

Huszár Endréné (ERTI): Az aprítéktermelés gépesítése

Dr. Temesi Géza (ERTI): Gyérítési technológiák és géprendszerek

Dr. Rumpf János (EFE): Ágazatunk műszaki fejlesztésének időszerű kérdései

Dr. Szendrey István (EFE): Vegyipari intermedierek erdei biomaszából

Kosztka Miklós (EFE): Az útfenntartás fejlesztése

Dr. Marosvölgyi Béla (EFE): A vékony fa aprítása

Fafeldolgozás

Dudás László (FKI)—Hargittai László (EFE): Új eljárások a keretfűrészlapok forgácsolási tulajdonságainak javítására

Pluzsik András (FKI): A hasítókések ládaelemgyártás

Szarka Antal (FKI): Cementkötésű fagyapotlemez-gyártás

Devescovi József (FKI): A faipari hulladékok hasznosítása

Vámos Róbert (FKI): A lézer technika faipari alkalmazása

Dedinszky Imre (EFE): Nagy teljesítményű, nagyfrekvenciás generátorok hálózati illesztése

Dr. Hajdú Endre (EFE): Szegtartóképeség-vizsgálat fában és forgácslapban

Szabadhegyi Győző (EFE): Furnérborítású forgácslap

Veres Pál (EFE): A hidrotermikusan kezelt fa műszaki tulajdonságai

Jakál László (EFE): A ragasztott kötések vizsgálati módszerei

Sümeghy Gábor (FKI)—dr. Szabó Imre (EFE): A faablakgyártás korszerűsítése

Rovatvezető: Király Pál

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK

A központi bizottságok és szakosztályok vezetőivel Király Pál főtitkár megbeszélést tartott az 1982. évi központi munkaterv egyeztetésére. Értékelte az 1981. évi egyesületi munkát: a központi szakosztályok és szakbizottságok 1981. évi munkatervükben foglalt feladataikat lényegében teljesítették, eredményesen dolgoztak. Főtitkáruk a végzett munkáért köszönetét és elismerését fejezte ki e szervek vezetőinek, az ott dolgozó munkatársaknak, aktivistáknak.

1982-ben az MÉM Erdészeti és Faipari Hivatalával egyetértésben egyetlen kiemelt munkatervi feladatot ajánlott az országos választmány 1981. október 21-i ülése és ez: „A fatermesztés helyzete és feladatainak meghatározása”. A megbeszélés során az e témaválasztással kapcsolatos feladatok, rendezvények egyeztetése után, sorra véve a szakosztályokat és szakbizottságokat, kialakult az időrendiség, valamint az egységes munkához szükséges munkakapcsolatok és a koordináció.

*

Az erdőművelési szakosztály Budapesten tartott ülésén értékelte az elmúlt év tevékenységét és meghatározta a folyó évi kiemelt egyesületi feladattal kapcsolatos teendőit. A gyakorlatban dolgozó erdőművelők hírt adtak arról, hogy az állami vezetés intézkedései és a társadalmi szervek akciói máris érezhető változást eredményeztek. Javul a helyzet a fatermesztés megítélése terén, egyre több jele van annak, hogy kezd helyrebillenni az ágazat belső egyensúlya. Ezt a folyamatot igyekszik szolgálni a szakosztály ez évi, változatos programja is.

*

Az „Erdők a közjóért” szakosztály ülésén a korábban összeállított és megvitatott éves munkaterv néhány részletkérdése, valamint a munkabizottsági feladatok technikai lebonyolítása volt az első napirendi téma. A munkaterv végrehajtásának megszervezése után Solymosi József tájékoztatást adott a néphadseregnél folyó környezetvédelmi munkáról. Remélhető, hogy az MN-ben a fegyelmézettség a környezetvédelmi normák betartásában is meg fog nyilvánulni és ezen a téren komolyabb eredményeket fognak elérni mint az a polgári életben tapasztalható. Az előadást színes film illusztrálta.

A követezőkben az 1981. évi bulgáriai tanulmányúton részt vevők elevenítették fel és diakepek vetítésével adták át tapasztalataikat a többi szakosztálytagnak.

*

Az MTA erdészeti bizottságának műszaki fejlesztési albizottsága és az OEE gépesítési szakosztálya szeptember 16. és 17-én megrendezi a

II. Országos Erdészeti Gépesítési Konferenciát

Budapesten, a Technika Házában (V., Kossuth Lajos tér 6—8. szám). Jelentkezés részvételre a munkaadó útján vagy egyénileg az OEE titkárságán. Részvételi díj 300,— Ft, ennek ellenében megkapják az elhangzó előadások és hozzászólások teljes anyagát.

A szociálpolitikai bizottság ülésén foglalkozott a legutóbbi ülés óta végzett munkával, az 1981. évre tervezett felmérésekkel és bizottsági feladatok egymás közötti munkamegosztásával. Az új bizottsági tagok közreműködésével a vezetőség már több hasznos javaslatot kapott. Így: a műszakiak lakáshelyzetével kapcsolatban beérkezett anyagok eddigi áttekintéséből úgy tűnik, hogy a nagyobb városoktól távolabb levő termelőüzemekben a fiatal műszakiaknak nincsenek nagy számban lakás gondjaik. A jelzések alapján várható, hogy a következő öt évben a termelő-egységek nagy részénél a műszakiak jelentős része eléri a nyugdíjkorhatárt. A megfelelő felkészültségű utánpótlás biztosításához a jelenleginél nagyobb számban lesz szükség új lakásokra. A költségvetési szerveknél dolgozó műszakiak lakás gondjainak megoldásához a mainál nagyobb központi támogatás szükséges.

Az OEE és a MEDOSZ különböző szervei közötti együttműködés fejlesztésének kérdéséhez a vezetőség elsősorban a szakértekvédelemmel kapcsolatban kapott vélemények összesítését végzi el és adja át az egyesület elnökségének. A vezetőség megállapodott abban, hogy a legközelebbi ülésén a vezetés hatékonyságának egyes szociológiai, továbbá a műszakiak munkahelyi közérzetének egyes kérdéseivel fog foglalkozni. A bizottság kéri az 1982-re tervezett témakörök alapos felméréséhez a helyi csoportok vezetőinek, az érdekvédelmi felelősöknek és a bizottság tagjainak hatékony közreműködését, segítségét.

*

Az MTESZ Fejér megyei Szervezetének végrehajtó bizottsága tájékozódott székesfehérvári helyi csoportunk munkájáról. Az alapos gondnal összeállított írásos tájékoztatót Markovics László, a helyi csoport elnöke szóbelileg egészítette ki. A feltejt kérdésekre, majd a hozzászólásokra Édes István helyi csoporttitkárrel együtt adott választ. Az ülésen egyesületünket Riedl Gyula és Winter Károlyné egyesületi titkár képviselte. Felszólalásukban többek között abban értékelték a helyi csoport munkáját, hogy az önként vállalt társadalmi tevékenység a Mezőföldi Erdő- és Vadgazdaság eredményeiben is megmutatkozik. A vb helyi csoportunk munkásságát megköszönté és azt jegyzőkönyvi elismerésben részesítette.

A HELYI CSOPORTOK ÉLETÉBŐL

A kaposvári csoport vezetőségi ülést tartott. Ezen Choma Zsolt titkár ismertette a csoport 1981. évi tevékenységét. Megállapította, hogy jó volt a rendezvények színvonala és szervezettsége. Javítani kell viszont az adminisztrációs munkát. Kiemelte a reszortfelelősök aktívabb munkájának szükségességét. Részletesen foglalkozott az idei munkatervvel, a konkrét feladatokkal, annál is inkább, mert a helyi csoport idei terve az elmúlt évinél magasabb színvonalú munkát igényel.

Ezt követően Kozma Ferenc, a csoport elnöke foglalta össze a tennivalókat. Elmondotta többek között, hogy nagyobb erőfeszítést kell tenni a taglétszám növelésére, amire az erdészeteknél és a termelőszövetkezeteknél van lehetőség. Megköszönte a vezetőségi tagok eddigi munkáját, a gazdasági vezetők 1981. évi, messzemenő támogatását, fokozott segítséget kérve az idei évre is.

*

A tatabányai csoport taggyűlésén Barth Sándor technológus előadás keretében ismertette az erdőgazdaságok elé

a VI. ötéves terv időszakára kitűzött célokat, majd ezen feladatok végrehajtására a Vértesi EFAG tervezett műszaki fejlesztésének lehetőségeit. Részletesen foglalkozott az erdőgazdaság 1982. évi beruházási és műszaki fejlesztési programjával és vetített képekben áttekintést adott arra, hogy a világ országai milyen modern erdészeti és faipari gépekkel dolgoznak. Ezt követően Henzer Antal, a helyi csoport titkára számolt be az egyesületi munkáról és 1982. évi terveiről.

*

A soproni csoport az MSZMP Soproni járási Bizottsága, a Győr-Sopron megyei Erdőgazdasági Társulás erdőgazdálkodói, a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság, a Kisalföldi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság közreműködésével, az energiatakarékosság jegyében, fahulladék-hasznosító aprítéktermelési bemutatót rendezett a rőjtökmuzsaji erdészet területén. A bemutató célja volt a faapríték-felhasználás lehetőségeinek érzékeltetése az olajtűzelésű kazánok kiváltására. Az aprítéktermelő gépek munka közbeni bemutatását követően, a résztvevők aprítéktermeléssel kapcsolatos filmet tekintettek meg és megtekintették a soproni fa-

feldolgozó üzem hulladéktüzelésű kazánját.

*

A nyárák termesztésének módszereit tanulmányozta dr. Szemerédy Miklós, a Felsőtisza EFAG osztályvezetője és dr. Tóth Béla ERTI-állomásigazgató tagtársaink Olaszországban, különös tekintettel a fehérynár fajtákra, valamint a termesztésnek a határtermőhelyek felé való kiterjesztésére. A tanulmányútról készült úti jelentés a Felsőtisza EFAG-nál elérhető. Ezen túlmenően tagtársaink érdeklődés és megkeresés esetén készséggel vállalnak diavetítéssel kísért előadást is a hazai nyártermesztés fejlesztésének előmozdítása érdekében.

*

A szakmai továbbképzés keretében a helyi csoportoknál a következő előadásokat tartották.

BUDAPESTEN:

Rakonczay Zoltán „Üj-Zéland nemzeti parkjai”,
Dr. Tóth Károly „A Kiskunsági Nemzeti Park természeti értékei”,
Koronczy Imréné „Beszámoló a IX. nemzetközi gombatermesztési kongresszusról” címmel.

*

Halálozás

Tajnafoi Sándor erdőmérnök, volt KPM-igazgató, életének 53. évében, Kaposvárott, tragikus hirtelenséggel elhunyt.

*

Új tagfelvétel

Nagy Zoltán erdőmérnök, Lenti.

Emlékműavatás

Borongós november végi délután emlékművet avattak a budakeszi arborétumban. „Telepítette és gondozta Galambos Gáspár erdőmérnök, 1959–1980” hirdeti a márványtábla, amelyet a több mázsás sziklatömb oldalán helyeztek el. Az emlékmű az OEE budapesti és budakeszi helyi csoportjainak közös elhatározása alapján létesült.

Csendes szavú erdésznek, folytonosan kutató és elgondolásait következetesen megvalósító dendrológusnak állítottunk emléket, aki 80 éves korában hunyt el, közel hat évtizedet töltött az erdészet szolgálatában. Hosszú utat tett meg a parádi erdőtől a budakeszi arborétumig.

Örömmel hallottuk Tollner György igazgató avatóbeszédében, hogy rövidesen lehetővé válik az arborétum rendszeres látogatása a nagyközönség részére, az a több mint 100 féle fás növény és cserje, amelyet telepítőjük szívós, kitartó munkával gyűjtött össze és sorakoztatott fel az egyes parcellákban.

Ságghi István

AZ ERDŐ SZERKESZTŐ BIZOTTSÁGA. Elnök: dr. Solymos Rezső, a mezőgazdasági tudományok (erdészet) doktora, Budapest; főmunkatárs: Jérôme René, Budapest. Tagok: dr. Balázs István, Budapest; Bánszegi József, Kemencepatak; dr. Bondor Antal, Budapest; dr. Berdár Béla, Budapest; Botos Géza, Debrecen; Cebe Zoltán, Szombathely; Csötönyi József, Budapest; Deák István, Tamási; Erdős László, Budapest; dr. Firtás Oszkár, Sopron; Gáspár-Hantos Géza, Budapest; Haják Gyula, Budapest; dr. Herpay Imre, a mezőgazdasági tudományok (erdészet) kandidátusa, Budapest; dr. Járó Zoltán, a mezőgazdasági tudományok (erdészet) kandidátusa, Budapest; dr. Káldy József, a mezőgazdasági tudományok (erdészet) kandidátusa, Sopron; dr. Kecskés Sándor, a műszaki tudományok doktora, Sopron; Keszthelyi István, Budapest; Király Pál, Budapest; dr. Királyi Ernő, a közgazdasági tudományok kandidátusa, Budapest; dr. Kiss Rezső, Budapest; Lakatos Zoltán, Kaposvár; Murányi János, Budapest; Rodek Márton, Nagykanizsa; dr. Rácz Antal, a mezőgazdasági tudományok (erdészet) kandidátusa, Budapest; Soós Károly, Kecskemét; Stádel Károly, Győr; dr. Szentkúti Ferenc, Pécs; dr. Szepesi László, a mezőgazdasági tudományok (erdészet) doktora, Budapest; dr. Szikra Dezső, Veszprém; Tóth István, Vác; dr. Tóth Sándor, a mezőgazdasági tudományok (erdészet) kandidátusa, Budapest; Varga Béla, Eger; Vida László, Szeged.

